

411/66

PRZEWODNIK ILLUSTROWANY
PO JASNEJ GÓRZE

W CZĘSTOCHOWIE

opracowany przez

Ks. JÓZEFA ADAMCZYKA

CZĘŚĆ I.

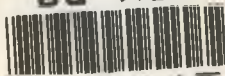
1 CZĘSTOCHOWA
Wydawnictwo „Dzwonka Częstochowskiego”
1903.

118445

Дозволено Цензурою
Варшава, 10 июня 1903 года.

BG WSP

118445

34(433)A/2 Częstochowa

23

27

264

rp. przewodnik

20X150/39

PRZEDMOWA.

Niema człowieka, czy to przemęczonego pracą, czy przesyconego światem, czy udręczonego przeciwnościami, któryby nie potrzebował posiłku z Nieba dla serca i duszy swojej — pociechy religijnej.

Przodkowie nasi goili rany duszy w wycieczkach do progów świątyń, słynnych urokiem swojego majestatu. Wszelkie udręczenia moralne silniejsze od fizycznych pozostały w nas i dzisiaj. Jeżeli tedy ojcowie nasi odczuwali potrzebę szukania zdrowia dla duszy u źródła Majestatu Bożego, to któż się znajdzie tak lekkomyślny, żeby nam, potrzebującym tak bardzo pokrzepienia moralnego, ganił zbliżenie się do Boga i poświęcenie Mu, jeżeli nie jednego dnia w roku, to przynajmniej jednej chwili w życiu, na miejscu uświęconem przez cuda.

Gdyby się znalazł ktoś nazbyt zaufany w harcie ducha swego i pogardzał takimi środkami pokrzepienia sił moralnych, przytoczę mu zdanie wielkiego poety Goetego, który, chociaż nie był katolikiem, tak powiedział o pielgrzymkach, przedsięwziętych do miejsc świętych: „Każdy krok, zbliżający pielgrzymu ku przedmiotowi czci jego, każde cierpienia męczącej podróży i boleść nóg zranionych ostrymi kamy-

kami i rozpalonym od słońca piaskiem, stają się zbawiennym balsamem dla jego duszy udręczonej“.

Każdy naród ma miejsca drogie, uświęcone cudownością pociech duchowych, i my mamy naszą Częstochowę z Cudownym obrazem Matki Boskiej. Do niej dążyli wielcy i mali od pięciu, przeszło wieków, i nasze serca dzisiaj ciągną nas do Tej Opiekunki naszej, Królowej Nieba i ziemi.

Ona jest naszą siłą, naszą tarczą, naszym zjednoczeniem. Rozproszeni po całym świecie ku Niej zwracamy swe serca, i tutaj wszystkie nasze modlitwy, myśli, westchnienia, łącząc się w wspólny wianek, jak jeden głos narodu wznoszą się przed Tron Boga.

Nie dziw, że każdy, przybywający z miłością na to święte miejsce, pragnie poznać pamiątki, na których wzrok jego spocznie. Dla ułatwienia tego wydajemy ten „Przewodnik po Jasnej Górze“ i będziemy się czuli szczęśliwymi, jeżeli on przyniesie Braciom Pątnikom korzyść przez pobożnie spędzone chwile na Jasnej Górze.

Przybywającym na Jasną Górę pątnikom zdala już ukazuje się klasztor w całym swym majestacie, a 160-cio łokciowa wieża od paru mil już daje się dojrzec. Niewielka na kościele sygnaturka piękną swą budową zwraca naszą uwagę. Złożona jakoby z trzech wieżyczek jedna na drugiej, zakończona jest złożoną koroną, a nad tą gwiazda i krzyż. Kościół i zabudowania klasztorne obwiedzione są wałem i obmurowane w prawidłowy czworobok z bastyonami po rogach.

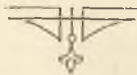
Widok klasztoru Jasnogórskiego przed i po pożarze wieży.

Pątnicy, przybywający od strony miasta, zatrzymują się na placu przed kamienną figurą Ś-go Prokopa. Płaskorzeźba na piedestale figury przedstawia Ś-go Prokopa, który, według podania, zaprzągnął do pługą kuszącego go czarta i popędzając krzyżem, orał nim skały. Z klasztoru wychodzi naprzeciw kompanii jeden z zakonników i przed wspomnianą figurą przemową wita przybyłych, następnie wprowadza ich do kościoła przy odgłosie muzyki.

Oprócz klasztoru pątnicy zwiedzają i dwa parafialne tutejsze kościoły: Ś-go Zygmunta i Ś-tej Barbary, a także i kościółek Ś-go Rocha na cmentarzu grzebalnym.

Kompanie przybywające od strony południowej, zatrzymują się przed figurą Ś-go Jana Nepomucena i tutaj bywają witane.

Odchodzące kompanie jeden z zakonników odprowadza i przed temiż figurami wygłasza pożegnalną mowę.

Brama Lubomirskich.

(Patrz stronica 13).

Wchodząc w obręb murów klasztornych, przechodzimy przez cztery bramy.

Pierwsza z nich najokazalsza, wzniesiona została w 1723 r. przez Jerzego księcia Lubomirskiego, cała z kamienia ciosowego, i w pierwotnym stanie trwa dotąd. W górnej części bramy widzimy obraz Matki Boskiej, a nad nim kamienny posąg ś-go Michała, pięknie rzeźbiony, po bokach zaś kamienne figury ś-go Pawła pustelnika i ś-go Antoniego opata. Pod obrazem napis „Sub Tuum Praesidium“ (Pod Twoją Obronę), a jeszcze niżej herb Lubomirskich.

Brama króla Stanisława Augusta.

(Patrz stronica 15.)

Przeszedłszy przez most nad pierwszym przepokopem, wchodzimy w drugą bramę, nad którą umieszczona jest biała marmurowa płaskorzeźba, wyobrażająca popiersie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. W okolo popiersia napis: Stanislaus Rex Pol., a obok litery S. A. R. i wyobrażenia sztandarów. Tak ozdobioną została brama z powodu oczekiwanego przyjazdu króla Stanisława Augusta.

Brama Matki Boskiej Bolesnej.

(Patrz stronica 17).

Poza szańcem znajduje się brama trzecia, płaska, z kamienną figurą Matki Boskiej Bolesnej, której serce przeszywa miecz. Brama ta wzniesiona została dopiero w 1891 r. za przeora Piotra Kubarskiego w miejsce dawnej zniszczonej. Robotami kierował O. Bonawentura. Przeszedłszy tę bramę, wступujemy na most nad drugim przekopem.

Brama Wałowa.

(Patrz stronica 27).

Drugi przekop graniczy już z murami, opasującymi wały klasztorne. Na linii tych murów wznosi się czwarta brama najwarowniejsza, głęboko sklepiąona i opatrzona piękną żelazną kratą, niedawno sprawioną przez kompanię warszawską. Nad bramą znajduje się malowany wizerunek Władysława księcia Opolskiego, jako fundatora klasztoru. Brama zakończona jest krótką wieżą, przy niej też zapewne był most zwodzony.

Wszedłszy przez ostatnią bramę na dziedziniec kościelny, po prawej i lewej stronie widzimy wejścia na wały, którymi można obejść klasztor naokoło. Dalej po lewej stronie — brama, prowadząca na podwórze klasztorne, a po prawej — brama z *herbem Potockich* (Pilawa), stanowiąca wejście na były *cmentarz grzebalny* na którym znajdują się dawne mieszkania muzykantów klasztornych i dzwonnica. Tutaj w murze kościoła zauważyć można kule armat-

Brama Lubomirskich.
(Patrz stronica_11.)

Brama króla Stanisława Poniatowskiego.
(Patrz stronica 19).

Brama Matki Boskiej Bolesnej.

(Patrz stronica 13).

nich, pozostałych z czasów oblężenia szwedzkiego. Budynek wprost bramy wałowej, na którego ścianie widzimy duży malowany obraz Matki Boskiej z kłęzczącym u dołu ś-y m Pawłem i Janem Ewangelistą, nosi nazwę *Pokojów królewskich*, tutaj bowiem zatrzymywali się królowie podczas odwiedzin Jasnej Góry. Pod pokojami królewskimi mieściła się apteka, założona przez prowincyała Paulinów księdza Kłodawskiego, z funduszków hojnie ofiarowanych przez Władysława IV, króla polskiego.

Po prawej stronie przysionka kościelnego widzimy dwie kaplice: ś-go Pawła i Matki Boskiej Kondeńskiej, zakończone kopułami.

Wchodzimy do kościoła drzwiami, nad którymi widnieje napis: Domum tuam Domine decet sanctitudo (Domowi Twemu Panie należy się cześć). W pierwszym przysionku widzimy dwa duże portrety królów węgierskich: po lewej stronie — ś-go Stefana,*) a po prawej — Władysława.***) Przysionek zakończony kopułą, ozdobiony wewnątrz malowidłami, przedstawiającymi zdarzenia z życia Świętych na pustyni. Drugimi drzwiami wchodzimy do drugiego przysienia, znajdującego się pod wieżą kościelną.

Kaplica Ś-go Antoniego Padewskiego.

W przedłużeniu przysionka znajduje się kaplica ś-go Antoniego Padewskiego, oddzielona piękną żelazną kratą. Obraz w ołtarzu wyobraża Matkę

*) Patrz str. 53. **) Patrz str. 57.

Bożą, podającą Dzieciątko Jezus świętemu Antoniemu. Na ścianach i na sklepieniu przedstawione są cudowne zdarzenia z życia tego świętego.

Wielki Kościół.

(Patrz stronica 25.)

Drzwi, prowadzące z przysionka do głównej nawy kościoła, ozdobione są płaskorzeźbą, przedstawiającą śś. Pawła i Antoniego. Dawniejsze drzwi wykonane były przez braciszka zakonu Grzegorza Woźniakowskiego; gdy te jednak uległy zniszczeniu, sprawiono nowe w 1858 roku, podobne do poprzednich. Ztąd wspaniale się przedstawia widok wnętrza okazałej świątyni, 112 łokci długiej, 36 szerokiej i 50 wysokiej. Cała budowa kościoła bardzo piękna i niezwykajna. Ściany mozaikowane robią wrażenie marmurowych, sklepienie zaś nadzwyczaj bogato ozdobione rzeźbą z gipsu.

Szczególniejszą uwagę zwrócić należy na wielki ołtarz, wzniesiony w 1726 r. z fundacyi Chomentowskiego, kosztem 50,000 złp. Ponad pięknem tabernaculum, wyrobionem z florenckiego marmuru, wznosi się posąg Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Grupa ta zrobiona z jednej sztuki ciosowego kamienia z Chełmskiej góry pod Wielgomłynami, przedstawia figury naturalnej wielkości. Po bokach jej stoi czterech apostołów, a u góry ś-ta Trójca i wiele innych figur.

Inaczej zupełnie przedstawiał się wielki ołtarz przed pożarem w 1690 r. Był kunsztownie rzeźbio-

Brama Wałowa.
(Patrz stronica 12.)

ny w drzewie i bogato złocony. Wykonali go snyce-rze sprowadzeni ze stolicy. Po bokach stały okazałe stalle, również rzeźbione, złocone i różnobarwnie ma-lowane. Nad stallami po jednej stronie umieszczono 12 posągów Proroków rzeźbionych z drzewa i złoco-nych, po drugiej 12 podobnych posągów królów Sta-rego Testamentu. Oprócz tego stalle ozdobione były płaskorzeźbami czterech Ewangelistów, czterech pa-tryarchów, a z drugiej strony czterech doktorów i trzech Królów świętych. Piękny ten ołtarz nie przetrwał jeszcze całego wieku, gdy w 1690 r. zni-szczył go pożar.

Najdawniejszy ołtarz był wielkich rozmiarów, murowany i mniej ozdobny.

Po prawej stronie ołtarza stoi piękny tron bi-skupi, wykonany w 1866 r. podług rysunku kustosza klasztoru, księdza Roberta Potockiego. W górnej części ścian presbiteryum widzimy dwa chóry i mały organ.

Co do czasu powstania budowy, kościół można rozdzielić na dwie części: część dawniej zbudowana jest węższa i rozciąga się od Wielkiego Ołtarza do sygnaturki; część druga, zbudowana później, podzie-lona jest filarami wzdłuż na trzy nawy. W środko-wej, znacznie wyższej od bocznych, mieści się ambo-na i chór z wielkim organem, sprawionym przez bi-skupa Szembeka—prymasa w 1725 r., a w 1845 r. ko-sztem klasztoru odnowiony i powiększony. Malo-widła na sklepieniu w presbiteryum i na kościele wykonane przez Karola Dankwartą w 1695 r., przed-stawiają całą historię Krzyża Świętego; kościół ten

bowiem jest pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny i Znalezienia Krzyża Świętego.

Kaplica Matki Boskiej Kodeńskiej.

(Patrz stronica 41.)

Do prawej bocznej nawy przybudowane są dwie kaplice. Kaplica znajdująca się bliżej presbiterium podwójna: górna zbudowana była pierwotnie w 1639 roku staraniem przeora księdza Mikołaja Królika dla odprawiania w niej nabożeństw bractwa ŚŚ. Aniołów Stróżów. Wymurowana później kosztem Lubomirskich poświęcona została Jezusowi Nazareńskiemu. *Obraz Matki Boskiej Kodeńskiej*, który obecnie widzimy w ołtarzu, przywiózł z Hiszpanii w 1633 r. Mikołaj Sapieha i umieścił go w mieście Kodniu, a w 200 lat później przywieziono obraz na Jasną-Górę i umieszczono w kaplicy na miejscu figury Pana Jezusa Nazareńskiego, tę ostatnią umieszczając nieco wyżej. Papież Urban VIII darował ten obraz Mikołajowi Sapieże. Po lewej stronie ołtarza Matki Boskiej widzimy ołtarz Świętych Aniołów Stróżów, wśród których na obrazie najwięcej wydatny ś-y Michał, ważący na szali sprawy ludzkie. Naprzeciw tego ołtarza znajduje się piękny grobowiec marmurowy bez napisu. Grobowiec ten czy pomnik wzniesiony był według jednych dla Jerzego księcia Lubomirskiego, według innych zaś, co jest prawdopodobniejsze, dla Stanisława księcia Jabłonowskiego, wojewody Rawskiego, którego kosztem kaplica ta

Wnętrze kościoła Jasnogórskiego.
(Patrz stronica 20).

w 1740 r. została odnowiona i marmurami pięknie ozdobiona. W rogach kaplicy stoją cztery figury aniołów, wyobrażające: smutek, płacz, zmartwychwstanie i tryumf! Kopuła ozdobiona al fresco historią Krzyża Świętego. W środku kaplicy wznosi się lampa w kształcie serca, uwieńczonego cierniową koroną. Kaplica nosi jeszcze miano Świętych Aniołów Stróżów, gdyż w niej odbywają się nabożeństwa tego bractwa.

Kaplica Świętych Relikwii.

Dolna kaplica słusznie otrzymała nazwę Relikwii Świętych, gdyż cała wyłożona jest szczątkami Świętych. Między nimi znajdują się głowy śś. Euzebiusza, Honoraty, Donata, Kantydy i inne. W głównym ołtarzu tutaj umieszczono obraz ś-go Walentego kapłana, w lewym obrazie ś-ej Apolonii ś-ej Agnieszki, a w prawym — śś. Wawrzyńca i Wojciecha.

Po mszy Św. odprawionej w tej kaplicy, kapłan podaje ludowi do ucałowania relikwie ś-go Walentego. Nad drzwiami widnieje rok 1625 — założenia kaplicy i 1865 — jej odnowienia.

Kaplica Ś-go Pawła.

Obok tej podwójnej kaplicy znajduje się druga, poświęcona świętemu Pawłowi. Kaplica ta z ciosowego kamienia, wewnątrz wyłożona czarnym marmurem zbudowaną była w 1672 r. przez Władysła-

wa Denhoffa, wojewodę Pomorskiego. Pod kaplicą znajduje się grób rodziny Denhoffów. Nad drzwiami żelaznemi, prowadzącemi do tej kaplicy widzimy wyobrażenie palmy, obok niej dwa lwy, w górze zaś kruk z bułką chleba — jestto godło zakonu ś-go Pawła. W kaplicy mieszczą się trzy ołtarze. Naprzeciw drzwi — ołtarz ś-go Pawła: na obrazie przedstawiony ten święty jako starzec klęczący z lilią i palmą w ręce. Obraz okrywa srebrna sukienka — dar Zygmunta III. W bocznym ołtarzu po lewej stronie znajduje się obraz ś-go Antoniego Pustelnika, a po prawej w ołtarzu obraz ś-go Hieronima. Wszyscy ci święci, przez wiele lat prowadzili życie pustelnicze.

W kopule przedstawione są zdarzenia z życia Świętych pustelników na pustyni. Zwieszająca się lampa wyobraża serce Maryi uwieńczone różami. W niszach umieszczono ośm figur pustelników.

Boczne ołtarze.

Oprócz wspomnianych kaplic i ołtarzów, na wielkim kościele znajduje się jeszcze 11 innych bocznych ołtarzy.

I. Ołtarz za kaplicą świętego Pawła, pod chórem poświęcony jest świętemu Kazimierzowi. Widzimy w nim trzy obrazy: w górze Głowa świętego Jana Chrzciciela, w środku postać modlącego się na klęczkach świętego Kazimierza, a najniżej — święta Kunegunda, żona króla polskiego Bolesława Wstydliwego.

Pokoje królewskie.

(Patrz stronica 19).

II. Idąc w stronę wielkiego ołtarza, mijamy kaplicę ś-go Pawła i zatrzymujemy się przed ołtarzem Trzech Króli. Pod dużym obrazem, przedstawiającym pokłon Trzech Króli Dziecięciu Jezus, znajduje się mniejszy, wyrażający świętego Stanisława Kostkę.

III. Ołtarz obok kaplicy Matki Boskiej Kodeńskiej, poświęcony świętemu Franciszkowi Ksaweremu, przedstawia tego świętego, udzielającego Chrztu Święty, Indyanom. Pod statuą znajduje się obraz świętego Dydaka, namazującego choremu ranę oliwą z przed ołtarza Matki Boskiej.

IV. Obraz w następnym ołtarzu przedstawia świętego Łukasza, malującego wizerunek Matki Boskiej. W górze pobożne dziewice proszą świętego Łukasza, aby im odmalował Oblicze Matki Bożej. Niżej jest trzeci obraz—Judy Tadeusza Apostoła.

V. Ołtarz świętej Anny. W górze Najświętsza Panienka wśród grona aniołów; w środku ś-ta Anna z małą Maryą, a niżej obraz, przedstawiający świętego Wincentego Ferraryusza, wskrzeszającego pokrajane dziecko.

VI. Przeszedłszy do drugiej bocznej nawy, widzimy obok presbiteryum ołtarz Matki Bożej Różańcowej. W górze Bóg Ojciec trzyma świat, mała Marya w koronie trzyma różaniec, z prawej strony ś-ty Joachim, a z lewej Anioł Gabryel. Na filarach figury: Arcykapłana Aarona i Dawida króla. U dołu obraz przedstawia ś-go Jacka, unoszącego Przenajświętszy Sakrament i statuę Matki Boskiej podczas napadu Tatarów.

VII. Ołtarz ś-go Jana Nepomucena, patrona dobrej sławy. Sukienki i biret okrywające postać świętego — srebrne. U dołu obraz ś-ej Tekli Panny i męczenniczki.

VIII. Ołtarz ś-go Stanisława Biskupa Krakowskiego. Postać świętego wykuta w kamieniu przedstawia wskreszenie Piotrowiny. Niżej znajduje się obraz ś-go Franciszka Serafickiego, który, modląc się, otrzymał blizny Pana Jezusa na znak wielkiej łaski.

IX. Ołtarz ś-go Augustyna. Przed świętym, anioł trzyma gorejące serce, symbol miłości. Niżej przedstawiona ś-ta Monika w szacie zakonnej. Na filarach ołtarza — kamienne posągi: z lewej strony ś-go Ambrożego, a z prawej ś-go Grzegorza Papieża.

X. Ołtarz Narodzenia Chrystusa Pana. Nad obrazem, przedstawiającym Narodzenie Pana Jezusa, unoszą się anielskie chóry, wyciosane z kamienia. U dołu zaś obraz przedstawia ś-tą Cecylię, grającą na organach. Na filarach dwa posągi: Arcykapłana Aarona i Izajasza Proroka.

XI. Ołtarz ś-ej Magdaleny. Święta przedstawiona w marmurowej płaskorzeźbie, w chwili, gdy w zachwyceniu ujrzała ukazującego się jej Pana Jezusa. W górze okrągły obraz przedstawia świętego Wacława.

Dalej drzwi prowadzą do kaplicy św. Antoniego.

Pomiędzy zaś dwoma ostatnimi ołtarzami znajdują się drzwi, prowadzące do krużganków, zwanych Janitoryum, łączących się z kaplicą Matki Boskiej. Nad temi drzwiami duża płaskorzeźba wyobraża scenę z życia na pustyni śś. Pawła i Antoniego.

Wnętrze Kaplicy Matki Boskiej.

(Patrz stronica 35).

Kaplica Matki Boskiej.

(*Patrz stronica 33*).

Do kaplicy Matki Boskiej prowadzą z kościoła jeszcze drugie drzwi, znajdujące się w lewej ścianie presbiterium. Temi drzwiami wchodzimy do przedsionka, z którego idą wschody na górne kurytarze i chóry, jedne drzwi do zakrystyi, a drugie do kaplicy Matki Boskiej.

Wchodząc do kaplicy Matki Boskiej uprzytomnij sobie, Czytelniku, ważność i świętość tego Cudownego Przybytku. Iluż to królów, uczonych i prostaczków, bogatych i biednych, zblizka i zdaleka przybywało, by złożyć tutaj hołd Królowej Niebios. Ileż to cudów sprawionych zostało za przyczyną Matki Boskiej w Częstochowskim Obrazie w ciągu pięciowiekowego jego istnienia u nas!.

Kaplicę Matki Boskiej możemy podzielić podobnie jak i wielki kościół na dwie części: mniejsza, mieszcząca w sobie Cudowny Obraz, wzniesioną została przez Władysława Jagiełłę, króla polskiego; większa zaś, oddzielona żelazną kratą, wybudowana była znacznie później, bo dopiero w 1644 r. z fundacyi Łubieńskich. Długość kaplicy wynosi 50 łokci, szerokość 30, a wysokość 40.

Wnętrze mniejszej części kaplicy cudownym prawie sposobem pozostało prawie nienaruszone podczas wielokrotnych pożarów Jasnej Góry. Sklepienie starożytnym swym kształtem świadczy o pięciowiekowym istnieniu. Ołtarz, który obecnie widzimy fundował Jerzy Ossoliński, kanclerz koronny, przeznaczając nań 100,000 złp., jakkolwiek i skarbiec

klasztorny 1900 grzywien srebra do uzupełnienia ozdób udzielił. Czarne części hebanowe obrobione zostały w Warszawie, srebrne zaś w Gdańsku. Wzorem do budowy służył małeńki ołtarzyk ś-go Kazimierza królewicza, przed którym ten Święty odprawiał swe modły, a który obecnie znajduje się w skarbcu klasztornym. Poświęcenie ołtarza odbyło się 8 września 1650 r. przez Arcybiskupa Gnieźnieńskiego M. Łubieńskiego, przy napływie około 400,000 osób. Cudowny Obraz ozdobiony złotymi ramami umieszczony jest w głębi ołtarza. Odślaniany bywa tylko podczas nabożeństw, w innym czasie zakrywa go srebrna tablica, misternie rzeźbiona, mająca na sobie wyobrażenie Trójcy świętej. Jestto wotum Działyńskich sprawione w 1675 r. Poprzednio obraz zasłaniany był firankami. Długość deski cyprysowej, na której namalowany jest obraz wynosi $2\frac{1}{2}$ łokcia, szerokość $1\frac{3}{4}$ łokcia, a grubość 2 cale. Historyk Nicefor w dziełach swoich pisze, że ś-ty Łukasz oprócz pozostawionego nam Obrazu, opisał jeszcze Święte Oblicze Matki Boskiej. Według tego opisu twarz Matki Boskiej więcej ściągła niż okrągła, barwą podobna do pszenicy, włosy prześliczne z odcieniem nieco jasnowym, oczy barwy oliwnej przenikają niewinnością, brwi czarne, prawidłowe, usta i wargi niby wonna róża, pełna słodyczy. Matka Boska na lewem ręku przy sercu swem niepokalanem piastuje Dzieciątka Jezus o twarzy rumianej z jasnymi w kędziorkach włosami. Dziecię w lewej ręce trzyma tabliczkę, jakich dawniej używali zamiast książek, prawą zaś podniosło, jakby dla błogosławienia swia-

Cmentarz kościelny z Bramą Potockich.

(Patrz stronica 12).

tu. Ołtarz zdobi sześć srebrnych aniołów, zwierciadła, kosztowne buławy, z których jedna kryształowa, brylantami wysadzana, ze srebrną złożoną rękojeścią, zostawiona przez Jana Sobieskiego; oraz piękne srebrne antypedyum z herbem Ossolińskich „Topór“ i wiele innych wotów. Na miejscu pięknych zwierciadeł, które widzimy obecnie po bokach ołtarza, znajdowały się dawniej dwa duże srebrne posągi: ś-go Pawła i ś-go Antoniego. Posągi te, cenione na 1000000 talarów zabrane zostały na koszt wojenne w 1812 r. Piękne cymboryum na ołtarzu, sprawione w 1891 roku, staraniem OO. ks. Piusa Przeździeckiego i ks. Kazimierza Siedleckiego. Siedm lamp srebrnych przed ołtarzem i cztery dalej stanowią dary różnych osób, składane tutaj w różnych czasach. Jedną z tych lamp ofiarował król Jan Sobieski w 1669 r., drugą Konstancya Grudzińska w 1642 r., trzecią ksiądz Fleury, kanonik krakowski, w 1650 r., czwartą Warszucki, kasztelan krakowski, piątą Leszczyński, szóstą Tarło, siódmą Michał Potocki w 1741 r. Cudowny Obraz okryty jest sukienką drogocenną. Sukienek jest trzy: perłowa, wyszyta na aksamicie błękitnym, rubinowa na zielonym i brylantowa na karmazynowym; zmieniane bywają co rok w Wielki Czwartek.

Sukienki te przygotowane były w 1717 r. na dzień Koronacyi Cudownego Obrazu z drogich kamieni przez wieki zbieranych w skarbcu. Wyhaftował je brat zakonny Makary Szypkowski. W 1843 r. sukienki przeszyte zostały na nowy aksamit.

Najświętsze Głowy Cudownego Obrazu uwień-

czone są złotemi, brylantami ozdobionemi, koronami; każdą koronę podtrzymuje dwóch aniołów ze złota i drogich kamieni. Ściany pokryte były dawniej wspaniałymi aksamitami genueńskimi z XVI wieku (Velours de Genes), ofiarowanymi przez Jakóba Soieskiego, królewicza. Później zawieszono na ścianach ofiarowaną przez pobożną duszę z Wołynia materję brocad złożony lyoński, nowoczesny wyrób. Obie te materje zniszczone znajdują się obecnie w muzeum klasztorne. Obecnie pokrywa ściany materia zwyczajna brochet lyoński. Na ścianach porozwieszane jest mnóstwo wotów. Wyżej po prawej stronie widzimy dwa obrazy: Ucieczkę do Egiptu i ś-go Józefa pracującego jako cieśla. odnowione w 1872 r. przez Mateusza Mączyńskiego, ucznia b. Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie. Tę część kaplicy oddziela krata żelazna, pięknie wyrobiona, około 8 łokci wysoka. Nad bramą umieszczono siedm lichtarzy, w środku zaś kraty dwóch aniołów trzyma Najświętsze Imię Jezus. Krata wykonana była w Gdańsku, skąd sprowadzoną została w 1644 r.

Nad kratą na ścianie znajduje się duży obraz, przedstawiający odstępienie Szwedów z pod Jasnej Góry w 1655 r., a wyżej drugi w półkołu, wyobrażający Maryę z Dzieciątkiem Jezus, a pod stopami Maryi strącona bestya siedmiogłowa. Obok prorok Izajasz powtarza niejako: Jakżeś spadł z nieba, Lucyferze! Obrazy te odnowił w 1872 r. Mateusz Mączyński.

Druga część kaplicy podzielona jest filarami na trzy nawy. Środkowa znacznie wyższa, bogato ozdo-

Ołtarz Matki Boskiej Kodeńskiej.

(Patrz stronica 21).

biona prześlicznymi gipsowymi stiukami, między którymi znajduje się bardzo wiele obrazów fresco, treści symbolicznej, wyjętej z Pisma Świętego, a także liczne wizerunki świętych i obrazy przedstawiające życie Najświętszej Maryi Panny; te ostatnie — dzieła artystów francuskiej szkoły. W górze kaplicy z trzech jej stron porobiono piękne galerye. W galerii naprzeciw Cudownego Obrazu umieszczono chór dla muzykantów i śpiewaków, oraz organy zbudowane przez organmistrza królewskiego Kosmowskiego w 1721 r., a w 1854 r. odnowione i ozdobione figurami Aniołów i św. Cecylii. Nad lewą nawą znajduje się chór zakonny, a w nim pięknie rzeźbione stalle. Na trzeciej galerii mieszczą się małe organy, używane podczas Godzinek i ołtarz 5-tej Cecylii. Oprócz ołtarza z Cudownym Obrazem, w kaplicy znajdują się jeszcze cztery inne ołtarze.

I. W lewej nawie ołtarz Matki Boskiej Bolesnej. Rzeźba z białego marmuru przedstawia Matkę Boską, trzymającą na swem łonie zdjęte z krzyża ciało Jezusa Chrystusa.

II. W prawej nawie znajduje się *ołtarz Ukrzyżowanego Jezusa Chrystusa*. Figura Chrystusa umieszczona jest na srebrnej blasze, wyobrażającej Mękę Pańską. Blachę tę wykonał złotnik Szabel w 1865 r. Przed ołtarzem zwiesza się srebrna lampa, dar Lubomirskiego. Obok ołtarza wisi Breve Papieża Piusa VI, którego mocą ołtarz ten został poświęcony szczególnie za dusze w czyśćcu.

Inne dwa boczne ołtarze umieszczone przy filarach, zbudowane zostały w 1726 r. staraniem pro-

wincyala zakonu ks. Konstantyna Moszyńskiego. Piękne olejne obrazy znajdujące się w tych ołtarzach przedstawiają: z prawej strony Narodzenie, z lewej Ofiarowanie Pana Jezusa. Obrazy te są to kopie włoskich mistrzów, a jakkolwiek posiadają błędy w rysunku, zaliczyć je można do najlepszych obrazów, znajdujących się na Jasnej-Górze.

W kaplicy Matki Boskiej znajduje się pięć czarnych marmurowych nagrobków.

1) W prawej nawie obok ołtarza Pana Jezusa znajduje się czarny marmurowy pomnik Stanisława z Warszyc Warszuckiego. Mąż ten położył wiele zasług dla kraju, szczególnie podczas wojen szwedzkich. Służył za pięciu królów polskich. Umarł 25 stycznia 1681 r.

Napis na nagrobku brzmi:

*„Deo Ter Optimo Maximo,
Piis Manibus et perenni Memoriae
Integerrima vita et virtutibus functi
Illustrissimi Excellentissimi Domini
D. Stanislai a Warszyc Warszucki
Castellani Cracoviensis
Quem*

*Ad Divorum, Regum, Principum Patriaeque amo-
res et homores
Humanis et Divinis scientiis erudita indoles pro-
movit*

*Palatinus et Generalis Ducatus Mazoviae
Sub Serenissimis Poloniae Regibus*

**Ołtarz Pana Jezusa Ukrzyżowanego w kaplicy
M. B. Częstochowskiej.**

(Patrz stronica 43).

Sigismundo III, Vladislao IV, Joannae Casimiro,
Michaelae I, Joanne III

Semper Primus Senator

Religionis in Deum Coelites

Fidelitatis in Reges et patriam aschctypon

Dum hostium armis acto Regno cives excederent

Unus intra viscera Regni, ut Reipublicae cor et
anima

Incorruptus civis Patrem egit Patriae.

Hereticae et Judaicae pravitatis extirpator, et asser-
tor Legum

Salutem Patriae, subsidiis, consiliis et auxiliis,

Libertates civibus acquitatas, Immunitates Ecclesiae
sanctitate,

Religiones et Orphanotrophia liberalitate servavit

Clari Montis claritudinem auxit Illustrissimis

Fundationibus, aurca et argentea supellectili

Post obsidionem Sucticam variis beneficiis Ilanc
Aulam Mariae

Zelosus ejusdem Immaculati conceptus defensor

Devotionis admodum rarae exemplis Illustravit

Obiit in arce Filecensi meritorum dierumque plenus

Anno Domini 1681 die 25 Januarii. Huic

Magno suo parenti Illustrissimus D. Michael in

Warszve Warszzycki Ensifer Regni et illustris

ac M. D. Joannes Casimirus a Warszzyce

Warszzycki Capitaneus Ojcowiensis hoc posuere Mo-

numentum A. D. 1684 die 20 Julii

Quod dum legis viator

aeternam illi, ad quam anhelas ipse

Requiem precare“.

2) Po drugiej stronie ołtarza na bocznej ścianie znajduje się pomnik Heleny z książąt Wiśniowieckich Warszuckiej, kasztelanowej krakowskiej.

Napis na pomniku brzmi:

*„Bogu w Trójcy Jedyncmu
i nieśmiertelnej sławie Jaśnie Wielmożnej Xiężnie
JMci Helenie z Wiśniowca na Zbarażu Warszuckiej,
Kasztelanowej Krakowskiej, Jaśnie Oświeconego Xsia-
żęcia JMci na Wiśniowcu Korybuta, Wojewody Ziem
Ruskich, Czerkaskiego, Kamionackiego Starosty
i Xiężny JMci Anny z Hahorowa Wiśniowieckiej,
Corce Jaśnie Oświeconych Xiążąt Zbarażkich Kory-
butów Kasztelana Krakowskiego i Koniuszego Koron-
nego Siostrzenicy rodzonej i pozostałych Dóbr Dzie-
dzicze, która z tego tak wysokiego idąc domu, zacność
urodzenia z wysokimi zrównała cnotami, przewyższy-
ła pokorą i hojności jałmużną; i na tych obojgu cno-
tach fundamenta założywwszy życia swojego bieg prze-
pędziła chwalebnie. Zostawiła jedynie syna i dwie
córkę z Jaśnie Wielmożnym JMcią Panem Stanisła-
wem Warszuckim Kasztelanem Krakowskim. Dał jej
Pan Bóg, iż wszystkimi Sakramentami Świętymi na
drogę wieczności przygotowała się. Świeżą pamięć
wysokich cnót zostawiwszy tu na tem miejscu świętem
Częstochowskim, gdzie uczęszczała za żywota, podług
ostatniej woli szczęśliwego czeka odpoczynku.
Umarła na zamku Pileckim z powszechnym wszyst-
kich płaczem, z żalem Małżonka swojego i osierocia-
łego potomstwa.*

Dnia 10 Marca R. 1660“.

Byłe mieszkania muzykantów z wejściami do dawnych podziemi klasztornych.
(Patrz stronica 12).

3). Na tej samej ścianie nieco dalej widzimy pomnik Jana Klemensa hrabi z Ruszczy Branickiego. Młode lata spędził zagranicą, szukając tam nauki i doświadczenia. Gdy Szwedzi napadli kraj, uważał za niegodne prawego obywatela pozostawanie dłużej zagranicą, pośpiesza więc na pomoc i życie swoje kładzie w ofierze w 1657 r.

Napis na nagrobku:

„Deo Optimo Maximo

Joannes Clemens Comes de Ruszca in Branice Branicki Succammerarius Generalis Cracoviensis, Bochnensis, Vielicensis, Capitaneus. Mortalitatis Exuvias posuit in hoc mausoleo. Ex infante in omni vita morum probitate et virtutibus magnis Insigniter faecundus. Hic inter litteras puer, ita absuit a puero gravitate externa procul ut imaginis internae pulcherrium proderet ubique simulacrum. Missus ad exteras Nationes Nusquam maluit esse curiosus, quam in spectaculis eorum qui omnes affectus, sub jugum legum miserunt Divinarum, ut melior vel qui exierat saltim in patriam remeare; quam ut attigit ad sagum et bellone misit manum quem Miles una et Centurio sic consiliis gestisque collegit ut suffragiis meritorum et gloriae, tribunitium in suo Palatinatu ad Cracoviam, sub tempus Surticae procellae principatum mereretur. Neque in toga et pace minor non oculis tantum sed annis quoque omnium serviendo. Legatus ad Comitum, herologium consultantium fuit; Et ad quoslibet usus hominum ita idoneus, ut centrum ad circulos omnes Decursu pietatis in Deum, et Matrem

*Dei ac Virginem aeternam. Caelitesque Veneratione
nusquam ad Gratiam relaxando. Obiit extra fines
Patriae, per insidias interfectus. Cui Anna Beata
Comes de Nieczuyki et Radohońce Wapowska conjux
crexit istud maestissimum amoris monumentum.*

Anno 1657 aetatis suae 58^{aa}.

4) W lewej nawie obok Ołtarza Matki Boskiej znajdujemy pomnik Stanisława Józefa Krajewskiego, prezydenta trybunału duchownego. W przeciągu 60-letniego swego żywota odznaczył się na wielu wysokich duchownych i państwowych stanowiskach.

Nagrobek jego nosi napis:

„DOM

Stanislaus Josephus Krajewski olim decanus Gnesnensis Praepositus S. Michaelis in acre Cracovicensi Custos Loviciensis, Regens Majoris Cancellariae Regni, Tē vacantis Gnesnensis Metropolitanae sedis Administrator Cum sanctis moribus Ecclesiam, Patriam et familiam ornavit A Praeclatis Pater et benefactor audiri meruit Quater Tribunalis Regni Praesidens unus prudentiae et justitiae speculum omnibus et norma Ecclesiae Patriaeque Legum assertor, et delubrorum haereticorum subvertendorum author fuit. Munificus Tutor Orphanorum et Religionum Patronus, non tantum vitae diebus supra annos LX productae quantum apud Deum et homines meritis plenus, ut humilitatis artificio, adeo omnibus peccatoribus non negata gratia, se dignum faceret, sed peccatorem indignum scribi voluit. Laboribus pro Eccle-

Portret Stefana, króla węgierskiego.
(Kopia z obrazu, znajdującego się w kruchcie
klasztaru Jasnogórskiego).

(Patrz stronica 19).

sia, Patria, Familia defuncti Fatum vitum non virtutum, prosapiaque claritudine potuit extinguere hoc solum amandum et imitandum reliquit vitae incorruptae exemplum A. D. MDCXC IV. die XXII mensis bellorum Angelorum ad pacem transiit, Deo Matrique Ejus ac Caelilibus singulariter addictus In hoc Mariano Monte Claro quiescit Tecum olim viator in vallem Josaphat descensusurus.

5) Piąty pomnik, obecnie konfesyonałem zasłonięty, wzniesiony był przez matkę dla dwudziestoletniego syna Zygmunta Grudzińskiego. Przedwczesny zgon wiele obiecującego młodzieńca żalonym był dla blizkich — przez utratę wiernego przyjaciela, a dla kraju — przez stratę dzielnego już żołnierza. Umarł w 1660 r.

Nagrobek zdobi napis:

Deo mortalium Immortali Illustrissimus Dominus Sigismundus a Grudna Grudziński Excelsis majorum suorum nominibus suppar Haeros, sub augusto hoc marmoris tholo, viva sui memoria erigit Augusta Qui aureo XXI suae aetatis flore, Anno MDCLX die 22 Aprilis mortuus indoli, qua semper spectatis animi corporisque dotibus ubique ad magna contendebat, Virtuti, quam prona in Caelum pietate, in amicos comitate, inegentes munificentia excolebat Meritis, quae conscripto stipendiis suis milite, contra Succum, Filius Civisque Patriae exhibebat Aurca immortalitatis saecula obligavit. Illustrissima D. Catharina Komorowska, ultima de Orawa et Liptów Comes, pa-

rens maesta, hic materno affectu eidem parentans Divae Claromontanae Viscera suo in Filio orbitatem cum extincta spe reddidit, donavit.

Janitorium.

Wychodząc z kaplicy Matki Boskiej głównymi drzwiami, wchodzimy do czworobocznego krużganka, zwanego Janitorium, ozdobionego 14-ma stacyami Męki Pańskiej. Prócz tych zauważyć należy dwa duże obrazy; jeden przedstawia epizod z życia Estery córki Mardocheusza, znany z Historji Starego Testamentu; drugi — sprowadzenie zwłok Ś-go Pawła do Węgier.

Z Janitorium prowadzą na dziedziniec klasztorny duże drzwi. W ścianie naprzeciw nich znajduje się pomnik z napisem:

„Na pamiątkę pochowania kości Xieży Braci i Dobrodziców Zakonu Ś-go Pawła I Pustelnika, d. 13 października 1836 r. na tem miejscu“.

Szczątki ciał zabrane były z grobów kościelnych i przy uroczystem nabożeństwie złożone tutaj, u Stóp Maryi.

Przy mniejszych drzwiach, prowadzących do kaplicy Matki Boskiej z prawej strony (naprzeciwko ołtarza Pana Jezusa) w temże Janitorium znajduje się drugi pomnik z czarnego marmuru. Pomnik ten wzniosł dla siebie Wojciech Kazimierz z Kurozwęk Męciński.

Napis na nagrobku brzmi:

Portret Władysława, króla węgierskiego.

(Kopia z obrazu, znajdującego się w kruchcie
klasztoru Jasnogórskiego).

(Patrz stronica 19).

Deo Optimo Maximo

*Ecce Funebre domicilium cinerum, ergastulum ac bu-
stuarium cubile Pro se ac suis sicuti futurorum pro-
vidus, ita mortis non immemor Illustris ac Magnifi-
cus Albertus Casimirus a Kurozweki Męciński Suc-
camerarius Vielunensis Capitaneus Layscensis, crexit,
posuit, dotavit Anno mundi 6867, instauratae vero
salutis 1669. die 10 mensis Octobris. Lector quisquis
ades, scias hic condiri subtus: Viros de inclyta domo
Męciniorum Kurozvangsciorum Familiae propagi-
nem, antiquissimaeque Rosarum Prosapiae sobolem
Quae septem Dinos Caclites, quatuor summos Ponti-
fices, triginta quatuor purpuratos Cardinales, Eccle-
siae Romanae Vexilliferos sex, & Bellicos Imperatores
centum, Archiepiscopos, Episcopos, Palatinos, Castel-
lanos, et alios Senatorii ordinis Viros sexcentos qua-
draginta, Gubernatores Regni poloniae duos, antiquio-
ri saeculo produxit. Hocce vero recenti nostro, Be-
atum Christi Athletum Albertum Męciński in Iaponia
Martyrem, Societatis Jesu Religiosum, et ejusdem Co-
legii Cracoviae Benefactorem, Caelo dedit et sanctis
sociavit, anno ch: 1642. die vero 23 Martii. Renov-
fecit Illmus Dnus Albertus Męciński Capit Ostrzeszow.
A. D. 1748.*

Z pomiędzy wymienionych w napisie 34 kardynałów, 100 Arcybiskupów i Biskupów, 640 dygnitarzy, 2 rządców królestwa i jednego Misyjonarza-męczennika, ten ostatni, Wojciech Męciński umęczony w Japonii za wiarę, największą chwałą okrył nazwisko Męcińskich.

Z Janitoryum jedne drzwi w południowej ścianie prowadzą do wielkiego kościoła, drugimi zaś, od strony północnej, wychodzimy na korytarz klasztorny. Na tym korytarzu wiszą między innymi trzy duże obrazy: na pierwszym mieszczą się wizerunki papieży, na drugim — królów węgierskich, na trzecim — królów polskich.

Prócz tych obrazów wiszą na ścianie od strony refektarza portrety zakonników Paulinów węgierskich z XI wieku; kopie kilku z nich podajemy. Stron.: 95, 97, 101, 107 i 111.

Refektarz.

Refektarz — piękna obszerna sklepiona sala, wybudowana była dla sprawowania w niej godów weselnych króla Michała Wiśniowieckiego, którego ślub z Eleonorą, arcyksiężniczką austriacką, odbył się na Jasnej Górze 27 lutego 1670 r. Sala ta służyła za jadalnię dla zakonników; w niej także podejmowani bywają znakomitsi goście.

Było w zwyczaju, że w ostatni wtorek przed popielcem, w refektarzu urządzano ucztę dla kleryków, znajdujących się w nowicyacie. Gdy raz, przed paruset laty, uczta przeciągnęła się dłużej, i nikt nie zauważył uderzenia dwunastej godziny o północy, rozległ się po sali głos „silentium“ (uciszcie się!). Myślano, że powiedział to ktoś z obecnych. Lecz gdy po wyjściu Ojców z sali, klerycy bawili się dalej, głos ten dał się słyszeć powtórnie. Wszyscy byli tem niezmiernie zdziwieni, gdyż głos wychodził

Refektarz.
(Patrz stronica 60)

z tej części sali, gdzie nie było nikogo, a tylko zawieszona była postać Pana Jezusa na krzyżu. Klerycy jednak nie opuszczali jeszcze sali. Wtedy gromowym głosem rozlega się po sali „silentium!“ po raz trzeci. Zatrwożeni wszyscy oglądają się i widzą, że usta Pana Jezusa na krzyżu poruszają się. Padają tedy na kolana i dziękują Panu Bogu za tak cudowne ostrzeżenie. Usta Pana Jezusa na figurze, przedtem zamknięte, pozostały uchylone. Figurę tę, jako cudowną, z nabożeństwem przeniesiono do kaplicy Matki Boskiej i umieszczono w ołtarzu Pana Jezusa na srebrnej blasze. Będąca zaś w tym ołtarzu figurę Pana Jezusa Nazareńskiego, przeniesiono do kaplicy, noszącej obecnie nazwę Matki Boskiej Kodeńskiej. W refektarzu zawieszono inne wyobrażenie Ukrzyżowania.

Sala Rycerska.

Po wschodach wchodzimy do wspaniałej Sali Rycerskiej. Salę zdobi wiele pięknych dużych obrazów, przedstawiających historyczne zdarzenia z życia klasztoru Jasnogórskiego*). Oprócz tych znajduje się tutaj jeszcze wiele portretów znakomitych Ojców**).

*) Kolorowe reprodukcje tych obrazów i szczegółowy opis ich treści znajdzie Czytelnik w osobnym wydaniu p. t. „Obrazy w Sali Rycerskiej“—ks. J. Adamczyka (Patrz: dział ogłoszeń przy końcu niniejszej książki, stronica I).

**) Portrety i życiorysy tych znakomitych mężów można znaleźć w dziełku „Wizerunki Dostojników Duchownych“—ks. J. Adamczyka. (Patrz: dział ogłoszeń przy końcu niniejszej książki, stronica II).

Sala ta służyła dawniej do dysput teologicznych, obecnie modlą się w niej wierni podczas większych zgromadzeń ludu; tu także udzielany bywa Sakrament Bierzmowania. Przed istniejącym tutaj ołtarzykiem odprawiane bywały nabożeństwa dwa razy w roku: 7 marca, w dzień ś-go Tomasza z Akwinu, jako patrona teologii i 25 listopada, w dzień ś-ej Katarzyny — patronki filozofii. Dawniej było w zwyczaju, że w Sali tej umieszczano zwłoki zmarłych zakonników na drugą noc po zgonie, a następnie dopiero wynoszone były do kościoła i do grobów. Okna Sali Rycerskiej wychodzą na ogródek z figurą Matki Boskiej, zwany wirydarzykiem Najświętszej Maryi Panny. Ogródek ten niedawno dopiero został urządzony i ozdobiony figurą.

Z Sali Rycerskiej drzwi obok ołtarza prowadzą do mieszkań księży Paulinów.

Korytarzem ponad schodami idzie się z tej sali do Biblioteki.

Innemi zaś drzwiami w środku ściany naprzeciw okien wstępujemy do górnego krużganka, w którym umieszczona jest kaplica ś-go Józefa.

Mała ta, cichutka kapliczka w ołtarzu ma obraz przedstawiający ś-go Józefa, powleczony srebrną szatą. Malowidła na murze kaplicy przedstawiają zdarzenia z życia ś-go Józefa.

Z tego krużganka są wejścia na chór i galerye w kaplicy Matki Boskiej, a także i na chór Wielkiego kościoła.

Ztąd również przez prawą galeryę dojdziemy do schodów, prowadzących na dół do tego przedsię-

Sala Rycerska.

(Patrz stronica 63)

ka; z którego dostajemy się do Wielkiego kościoła, do kaplicy Matki Boskiej i do zakrystyi.

Zakrystya.

Zakrystya i znajdujący się w niej ołtarz ś-go Wacława wybudowana była z własnych dochodów zgromadzenia zakonnego i poświęcona przez Ludwika Stempkowskiego, Biskupa Heliopolińskiego w 1653 r. Piękna ta sala 34, łokcie długa i 17 szeroka, ozdobiona jest wizerunkami czterech Ewangelistów i obrazami z życia pustelniczego ś. Antoniego i ś. Dympfny. Z zakrystyi jest wejście do skarbcza, w którym mieści się wiele pięknych, drogocennych i ciekawych pamiątek*).

Biblioteka.

(*Patrz stronica 69*).

Biblioteka znajduje się na pierwszym piętrze gmachu klasztornego. Wejście do niej przez korytarz z Sali Rycerskiej. Po pożarze w 1690 r. wkrótce odbudowaną została przez ks. Albina Dworzańskiego i ks. Ksawerego Roterę. Aliści pożar w 1710 r. znów niszczy tę salę. Tym razem odbudowaniem jej zajął się ksiądz Moszyński, prowincyał Zakonu. W następnych latach odmalował ją ksiądz Anastazy

*) Opis skarbcza znajdzie Czytelnik w osobnej książce, wydanej staraniem ks. Józefa Adamczyka, redaktora „Dzwonka Częstochowskiego.“

Kiedrzyński. Tutaj, jako w przybytku nauki, przedstawiano postacie świętych, którzy się odznaczyli na polu nauki, a także postać pogańskiej bogini mądrości — Minerwy. Ta przedstawicielka pogańskiej mądrości niezasłużone zapewne zajęła miejsce w przybytku mądrości chrześcijańskiej.

Brat zakonny Grzegorz Woźniakowski wykonał piękne orzechowe szafy, futerały i stoły w 1739 r. Stoły te chcieli zabrać do Berlina Prusacy, ponieważ jednak są tak duże, że ani drzwiami, ani oknami wynieść ich nie można, nie chcąc tedy burzyć muru, pozostawili je na miejscu. Książki mieszczą się w dużych drewnianych futerałach, wyrobionych w kształcie książek, w szufladach i szafach. Cały księgozbiór rozdzielony jest na 18 oddziałów, każdy innego rodzaju książki zawierający. Z pomiędzy wielu cennych dzieł tutaj się znajdujących, na pierwszym miejscu musimy umieścić ustawę bractwa Różańcowego z początku XVII wieku, noszącą tytuł: „Liber Confraternitatis S. Angeli Custodis propter nobiliores personas, Anno 1625“. Księga ta w aksamit oprawiona stanowi dar Mikołaja Radziwiłła zwanego Sierotką; w niej mieszczą się podpisy zapisujących się do Bractwa. Władysław królewicz pierwszy umieścił w niej swe imię, potem Zygmunt III, żona jego Konstancya i cała rodzina królewska. Widzimy dalej podpisy Biskupów, senatorów, różnych znakomitych osób z kraju i zagranicy a także mieszczan i kmieci. Oto podpisy:

16 + 25.

Vladislaus Sigismundus Princeps Poloniae et Suetiae

Biblioteka.

(Patrz stronica 67).

Dawna zbrojownia.

Dawna drukarnia.

Studnia.

cónfraternitatis protector. 15 maii feria 5 ante pentecostes.

*Sigismundus Rex
Constantia Regina
Vladislaus Sigismundus Princeps
Coecilia Regma
Joannes Casimirus Princeps
Joannes Albertus Princeps
Carolus Ferdinandus Princeps
Aleksander Carolus Princeps
Anna Catharina Princeps
Renata Dubec Crepin
Anno Domini 1644*

francia marescalla comitissa de Guebriant et de perigord Legata in poloniam extra ordinem missa ab rege gallorum christianissimo et serenissima regina Lodovica Maria Gonzaga Mantuana in hoc regnum ducenda prefecta.

Anna Budes de Guebriant excellentissimi herois Joannis budes comitis de guebriant etc. gallicorum exercituum in germania.

Imperatoris fratris filia.

Z innych książek wymieniamy:

Historya Świata Illustrowana; Gigantomachia — opis obłężenia Jasnej Góry przez Szwedów, skreślony przez ks. Augustyna Kordeckiego; Antyfonarz i wiele innych cennych, na pergaminie pisanych, książek.

Tutaj także w oszklonej leżącej szafie umieszczona jest nader kosztowna misternie odrobiona

wielka chorągiew*) z wizerunkiem Matki Boskiej Częstochowskiej, używana podczas uroczystych procesyj.

Z biblioteki można przejść do Archiwum, gdzie przechowywane są kroniki, przywileje i różne dokumenty klasztorne.

Nowy wjazd.

Niedawno urządzony drugi wjazd w obręb murów klasztornych znajduje się od strony zachodniej. Naprzeciw bramy wjazdowej stoi figura ś-go Jana Chrzciciela, a na murze cztery kamienne posągi: po lewej stronie ś-go Pawła i Pana Jezusa, a po prawej — ś-go Kazimierza i Matki Boskiej. Posągi te zdobiły wieżę i zdjęte z niej zostały po pożarze w 1900 r. — Głęboko sklepioną bramą przecinającą wał wchodzimy na dziedziniec klasztorny. Po prawej stronie widzimy budynek mieszkalny, po lewej zaś dawną zbrojownię, do której nad wejściem umieszczono wyobrażenie emblematów zbrojnej obrony *) Dalej w głębi dziedzińca — budynki mieszkalne, gospodarcze, wzorowo urządzone stajnie i studnia. Studnia, głęboko wykuta w skale, dostarcza wybornej wody; obecnie zaś, staraniem Najprzewielebniejszego Przeora księdza Rejmana urządzono przy niej wodociąg, a takim sposobem tak mieszkańcy klasztoru, jak i pątnicy bez trudu mogą czerpać wodę z kranów, umieszczonych w różnych miejscach klasztoru.

*) Wykonana przez p. Emilię Pydynkowską, której zakład w Krakowie odznacza się artystycznym wyrobem ubiorów kościelnych.

*) Patrz str 71.

Projekt nowego wejścia do kaplicy
Matki Boskiej.

W budynku naprzeciw wieży mieściła się dawniej drukarnia klasztorna. *) Istniała od roku 1693., przywilej jednak na nią otrzymali Paulini dopiero w 1706 r. od króla Augusta II. W drukarni wytłaczane były książki do nabożeństwa lub opisujące dzieje Cudownego Obrazu. Obecnie drukarni już nie ma — przestała istnieć od 1864 r.

Z obszernego dziedzińca klasztornego z lewej strony wieży jest wejście do wnętrza gmachu, nazwane furta klasztorną. W pierwszym przysionku widzimy na ścianach i sklepieniu stare, cennej wartości malowidła, przedstawiające historię Martynusjusza, męczennika węgierskiego z XVI wieku. Szkoda tylko, że malowidła te przez czas bardzo już zniszczone. Pierwsze drzwi po prawej stronie prowadzą do sali zwanej parlatoryum, czyli rozmównicą, gdzie Ojcowie Paulini przyjmują interesantów.

Wały. Bastiony.

Obejdźmy klasztor dookoła po wałach, zaczynając od wejścia z lewej strony bramy wałowej.

Obmurowanie, które obecnie widzimy, jest dziełem XVIII wieku i powstało z prywatnych fundacyi. Poprzednie mury były o kilka łokci bliżej klasztoru, ślady ich możemy zauważyć w paru miejscach, a dawne plany klasztoru przekonywują nas o tem. Przed 1813 rokiem wały były o kilka łokci wyższe, tak, że zakrywały sobą okna pierwszego piętra. U stóp wałów widzimy świeżo wznoszone nasypy, na których mają być umieszczone stacye

*) Patrz str. 71.

Męki Pańskiej, a dalej niedawno wzniesiony mur klasztorny. Ztąd także w perspektywie widać kościół Ś-tej Barbary, i hen! daleko ciągnącą się ziemię naszą ku pruskiej granicy.

Idziemy ku drugiemu bastyonowi od strony zachodnio-północnej, który nosi miano Morstinów. W obmurowaniu tego bastyonu są tajemne drzwi, któremi czyniono wycieczki podczas oblężenia szwedzkiego. Z tego bastyonu rozciąga się widok na wieluńską szosę, cmentarz grzebalny z kościołem Świętego Rocha, a dalej na horyzoncie widać pagórki, zwane szwedzkimi, gdzie Miller podczas oblężenia Częstochowy miał główną kwaterę.

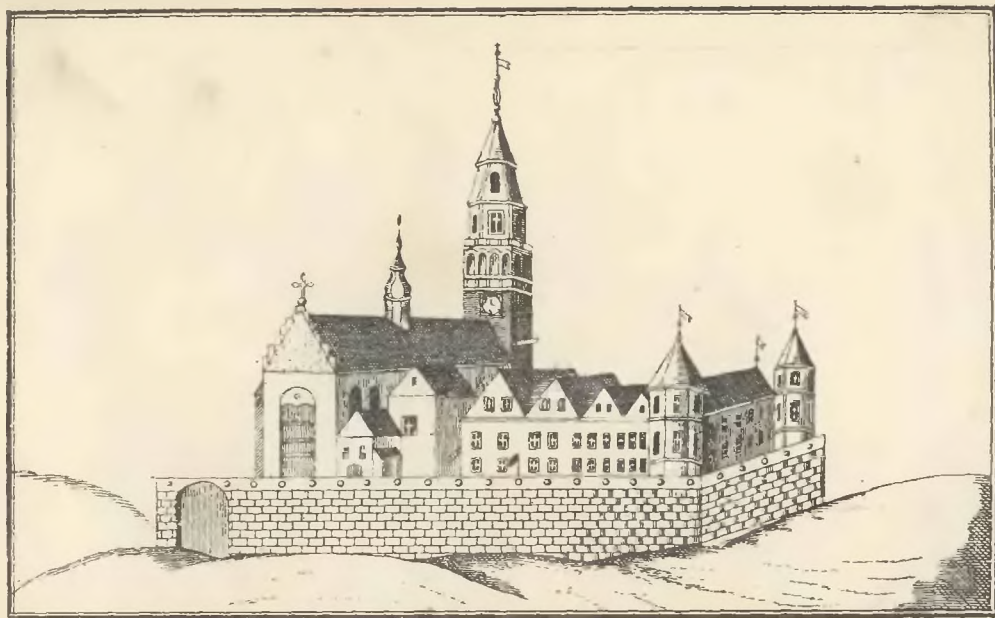
Trzeci bastyon, od strony północno-wschodniej nosi nazwę rodziny Szaniawskich. Wewnątrz wałów znajdują się murowane piwnice, których wentylatory często dają się spotykać.

Idąc od tego bastyonu w stronę południową, po prawej ręce mamy dwupiętrowe mieszkania zakonników, ozdobione trzema basztami; dalej ścianę szczytową kaplicy Matki Boskiej Częstochowskiej z obrazem Matki Boskiej w górze i gankiem przed nim, na którym przez cały rok goreje lampa i odprawiane bywają msze święte w dzień Narodzenia Najświętszej Maryi Panny.*) Potem następuje ściana zakrystyi, skarbcza, ściana szczytowa wielkiego kościoła i dzwonnica. U stóp tej baszty rozciąga się widok na Częstochowę i kościół Świętego Zygmunta, w dali zaś, przy jasnym dniu, po lewej stronie widać

*) Patrz str. 87.

Kościół Ś-tej Barbary w Częstochowie.
(Patrz stronica 129).

Widok klasztoru Jasnogórskiego w połowie XVII stulecia.

kościół w Mstowie, po prawej ruiny zamku Olsztyńskiego, a na horyzoncie pasmo gor Tatrzańskich.

Na bastyonie tym wznosi się pomnik Obrońcy Jasnej Góry — *księdza Augustyna Kordeckiego*. Na trzystopniowym fundamencie marmurowym ustawiona czworoboczna podstawa marmurowa; na jej rogach umieszczono herby Zamoyskich, Czarneckich, Krzysztoperskich i Skórzewskich, walczących podczas oblężenia szwedzkiego. Wyżej wznosi się czworoboczny piedestał marmurowy z bronzowymi tablicami. Na jednej z tablic umieszczony jest Obraz Matki Boskiej i napis: *Xiędzu Augustynowi Kordeckiemu, Przeorowi Jasnogórskiego Klasztoru*. Na trzech pozostałych są wieńce i napisy: *Obrońcy Jasnogóry w czasie wojny szwedzkiej w 1655 r.; urodzonemu w Iwanowicach w r. 1603.; zmarłemu w r 1672*. Pomnik ten wystawiono w roku 1829. Umieszczona na piedestale statua bronzowa, przedstawia Kordeckiego w szacie zakonnej w postawie stojącej, z wzniesionemi oczami ku niebu i z krzyżem w ręku. Pomnik otoczony żelazną kratą, wyobrażającą miecze i halabardy. Statua wykonana w Warszawie podług rysunku rzeźbiarza Henryka Statlera.

Nabożeństwa na Jasnej-Górze.

W letniem półroczu, t. j. od 1 maja do 1 Listopada, porządek odprawianych nabożeństw bywa następujący.

O godzinie 5 rano Ojcowie Paulini idą na chór

kanoniczny, gdzie odnawiają pacierze, primę zwy-
czajną i de Beata i odprawiają medytacje.

O 5^{3/4} — głos sygnaturki zwołuje lud na nabo-
żeństwo.

O 6 godzinie odsłaniany bywa Cudowny Obraz
przy odgłosie muzyki.

Zwykle odprawia się codziennie ośm Mszy św.
przed Cudownym Obrazem: Pierwsza czytana, zwana
Prymaryą — na niej śpiewają się Godzinki o Matce
Boskiej.

2-ga Msza ś-ta — sekundarya, również czytana.

3-cia Msza ś-ta — śpiewana.

4-ta Wotywa Konwencka, wychodzi po g. 8-ej.
W środy i soboty odprawiana bywa z wystawieniem
Przenajświętszego Sakramentu. Poświęcona jest wy-
łącznie czci Matki Boskiej. Po niej śpiewane bywają
Suplikacye, Salvum fac i Benedykcyja.

5-ta Msza ś-ta bywa czytana, poczem następują
jeszcze trzy śpiewane.

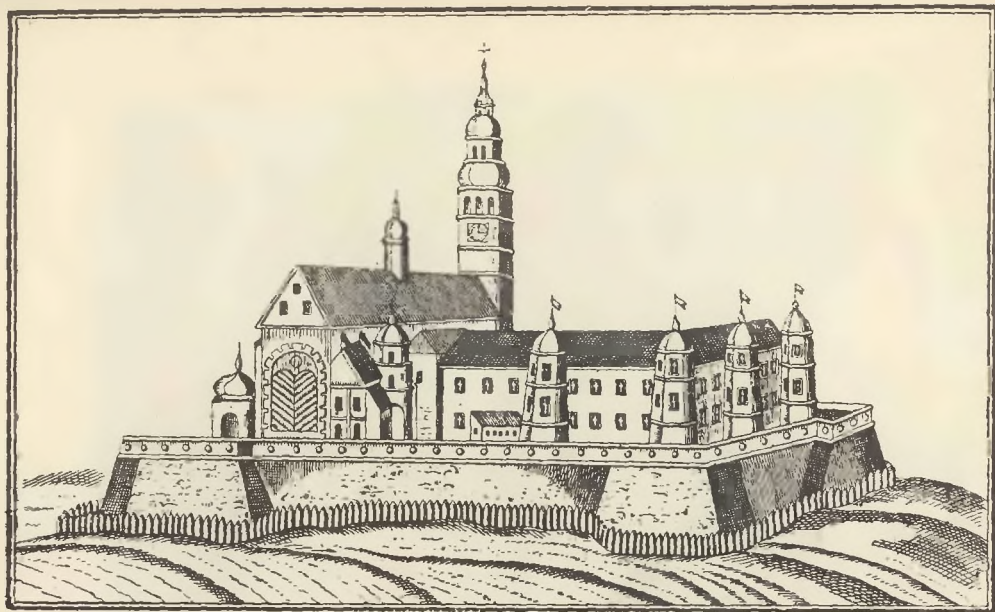
Na wielkim kościele codziennie bywa Suma
przed wielkim ołtarzem o godz. 10-tej.

W środy i soboty zaraz po Wotywie Konwen-
ckiej odprawiana bywa Msza ś-ta z muzyką w kaplicy
Matki Boskiej Kodeńskiej.

W każdy piątek przed ołtarzem Pana Jezusa
Ukrzyżowanego w kaplicy Matki Boskiej odprawia
się Msza ś-ta śpiewana de Passione.

Po ostatniej wotywie przy odgłosie muzyki, za-
ślona zakrywa Cudowny Obraz.

O g. 3 po południu głos sygnaturki wzywa na
Nieszpory. Ojcowie Paulini na mniejszym chórze

Widok klasztoru Jasnogórskiego w roku 1668.

Ganek na zewnętrznej ścianie szczytowej kaplicy Matki Boskiej.

**Jego Ekselencya ksządz Stanisław Zdzitowiecki, biskup kujawsko-kaliski,
udziela błogosławieństwa po odprawionej Mszy Świętej.**

w kaplicy Matki Boskiej odmawiają pacierze o Najświętszej Pannie. Nieszpory odprawiają się na wielkim kościele. Po skończonych nieszporach odsłania się Obraz Cudowny, Ojcowie zbierają się na chórze w kaplicy i śpiewają Litanię Loretańską, Pod Twoją Obronę, modlitwy i pieśni. Poczem zasłona znów zakrywa Obraz przy odgłosie trąb i kotłów.

O 6-ej g. wieczorem zakonnicy zbierają się na odgłos dzwonka w chórze kanonicznym, gdzie odmawiają Kompletę, Jutrznię, Laudes i inne pacierze.

W półroczu zimowem porządek popołudniowych nabożeństw zostaje bez zmiany, ranne zaś nabożeństwa rozpoczynane bywają o godzinę później.

Pięknie bywa obchodzoną uroczystość zmiany sukienki na Cudownym Obrazie. Corocznie w Wielki Czwartek, zwykle o g. 4 rano*) Ojcowie wyjmują Obraz z ołtarza, zdejmują sukienkę, opylają Obraz i okrywają go inną sukienką.

8 września piękny widok przedstawia nabożeństwo odprawiane pod gołym niebem, na zewnątrz ganku kaplicy Matki Boskiej. Kapłan odprawiający Mszę ś-tą i błogosławiący z wysoka lud zebrany na wałach i dalej po za niemi, zda się, przychodzi wprost z nieba.

*) W tym roku uroczystość ta odbyła się o g. 6-ej popołudniu.

W pierwszy piątek każdego miesiąca w kaplicy Ś-go Pawła odprawiana bywa Msza ś-ta do Serca Pana Jezusa.

28-go września przed g. 8-mą rano odprawia się Msza ś-ta śpiewana z muzyką w zakrystyi przed ołtarzem ś-go Wacława.

Dawniej odprawiane bywały nabożeństwa dwa razy w roku w Sali Rycerskiej przed istniejącym tam ołtarzykiem. W dzień ś-go Tomasza z Akwinu, 7 marca przynoszono obraz tego świętego, a po mszy ś-tej student teologii wygłaszał mowę, osnutą na tle życia tego znakomitego teologa. W dzień ś-jej Katarzyny, 25 listopada umieszczano jej wizerunek na ołtarzu, a po mszy ś-jej student filozofii przypominał żywot ś-tej Katarzyny, bieglej w filozofii chrześcijańskiej.

Wszędzie msze święte odprawiają się zwykle od zarania do 12 g. w południe. Klasztor Jasnogórski otrzymał w 1622 r. przywilej, na mocy którego może rozpoczynać msze śś. o pół godziny wcześniej i o tyleż je przedłużać.

Przywileje. Łaski. Odpusty.

W Rzymie, stolicy świata rzymsko-katolickiego znajduje się siedm uprzywilejowanych kościołów czyli bazylik, których odwiedzenie sprowadza na pielgrzymów szczególne łaski i błogosławieństwa. Bazyliki te noszą nazwy:

- 1) Ś-go Piotra na Watykanie.

Widok kościoła i klasztoru Jasnogórskiego w r. 1840.

- 2) Ś-ej Maryi Większej.
- 3) Ś-go Jana na Lateranie.
- 4) Ś-go Pawła.
- 5) Ś-go Krzyża Jerozolimskiego.
- 6) Ś-go Sebastjana.
- 7) Ś-go Wawrzyńca.

Ojciec Święty Benedykt XIV nadał Świątyni Jasnogórskiej takie same przywileje, jakie udzielone są Bazylice Świętej Maryi Większej. Przybywający zatem na Jasną Górę, otrzymują te same łaski, jakby odbyli daleką podróż do pomienionej bazyliki w Rzymie.

Jednym z największych przywilejów udzielonych klasztorowi jest ustanowienie Penitencyonarzy czyli Spowiedników Apostolskich. Nie każdy kapłan ma prawo rozgrzeszyć od cięższych grzechów. Papież Aleksander VI w 1493 r. postanowieniem swym ustanowił na Jasnej Górze czterech spowiedników Apostolskich, wybieranych z pośród zakonników, którym nadał władzę rozwiązywania wszystkich grzechów, pojedynków i zamieniania ślubów. Papież Urban VIII w 1625 r. potwierdził ten przywilej i oświadczył, że Spowiednicy Apostolscy na Jasnej Górze mają taką samą władzę, jak i w innych bazylikach, szczególnie zaś w Bazylice Świętego Domku Matki Boskiej w Loreto. Spowiednicy ci na znak swej władzy otrzymują z Rzymu długie łaski, które mi uderzają klęczących przed konfesyonałem. Dotknięcie taką łaską wyjednywa 100 dni odpustu i mogą je otrzymywać wszyscy bez względu na to czy przystępowali do spowiedzi ś-ej.

Odpusty zupełne.

Odpusty zupełny otrzymują wierni, przystępując do spowiedzi i Komunii ś-tej na Jasnej Górze w następujące dni:

- 1) W dzień Ś go Pawła, 15 stycznia.
- 2) W jedną z dziewięciu niedziel po ś-tym Pawle, jeżeli kto odprawia przez te dziewięć niedziel nowennę do ś-go Pawła.
- 3) W dzień ś go Kazimierza, 4 marca.
- 4) W dzień Matki Boskiej Bolesnej.
- 5) W jednym z dni 40-godzinnego nabożeństwa.
- 6) W dzień ś-go Tomasza z Akwinu, 7 kwietnia.
- 7) W dzień Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, 8-go września.
- 8) W niedzielę raz w rok w którymkolwiek dniu przez siebie obranym.

Odpusty cząstkowe.

Oprócz wymienionych odpustów zupełnych, Świątynia Jasnogórska ma wiele uprzywilejowanych odpustów cząstkowych, mianowicie:

- 1) Czterdzieści lat, kto w uroczystości Pana Jezusa lub Matki Boskiej przystępuje do spowiedzi i przyjmuje Komunię ś-tą.
- 2) Piętnaście lat, kto w którykolwiek piątek słucha Wotywy przed ołtarzem Ukrzyżowanego Pana Jezusa.
- 3) Piętnaście lat otrzymuje kapłan śpiewający

Święty Anhuph, naśladowący żywot Świętego Pawła.
(Kopia z obrazu, znajdującego się w jednym z kurytarzy klasztoru Ja-
snogórskiego).

Święty Benedykt, naśladowający życie Ś-go Andrzeja Zoërarda.

(Kopla z obrazu, znajdującego się w Jednym z kurytarzy klasztoru
Jasnogórskiego).

Przewodnik po Częstochowie.

Wotywę Konwencką w środę i sobotę, a także wieni, słuchający jej z pobożnością.

4) Dziesięć lat i tyleż kwadragen, kto się spowiada i Komunię ś-tą przyjmuje w uroczystości Matki Bożej i ŚŚ. Pańskich.

5) Jeden rok i jedną kwadragenę — przykładającym się do wzrostu świątyni.

6) Sto dni, kto w którykolwiek dzień spowiada się tutaj i komunikuje.

7) Sto dni, kto w pokorze przykłęknie i przyjęciem uderzenie łaską pokuty od Spowiednika Apostolskiego.

8) Czterdzieści dni, kto asystuje procesji z Najświętszym Sakramentem i modli się za Kościół.

9) Czterdzieści dni, kto z pobożnością nawiedza tę świątynię.

Bractwa.

Nowe jeszcze odpusty i łaski przywiązane są do istniejących przy tutejszym kościele bractw.

1) Arcybractwo Świętych Aniołów Stróżów ustanowionem zostało tutaj 8 października 1624 r. Bullą Papieża Urbana VIII. Sam król Zygmunt III z królową, synami i dworem zapisał się do tego bractwa. Uprzywilejowane nabożeństwa odprawiane bywają w kaplicy Jezusa Nazareńskiego czyli Aniołów Świętych.

2) Bractwo Różańca Świętego zaprowadzone

zostało w 1607 r. Ołtarz Matki Boskiej Różańcowej jest uprzywilejowanym tego bractwa.

3) Bractwo Świętej Anny powstało w 1608 r. i obdarowane zostało takimiż łaskami duchowemi jak i bractwo Świętej Anny, istniejące w Warszawie.

4) Bractwo Najświętszej Maryi Dziewicy Jasnogórskiej i Ś-go Krzyża powstało w 1718 r., t j. w rok po Koronacyi Cudownego Obrazu.

5) Bractwo Trójcy Przenajświętszej. W 1775 r kaplica Pana Jezusa Nazareńskiego otrzymała przywilej na zaprowadzenie w niej bractwa Trójcy Przenajświętszej.

Salomon, syn Andrzeja I-go, króla węgierskiego.
(Kopia z obrazu, znajdującego się w Jednym z kurytarzy klasztoru
Jasnogórskiego).

Obraz Cudowny Matki Boskiej Częstochowskiej.

Dzieje Cudownego Obrazu Matki Boskiej na Jasnej-Górze w CZEŚTOCHOWIE.

Przenajświętsza Rodzina po powrocie z Egiptu zamieszkała w Nazaret, we własnym domku. Jak nam przekazuje tradycja, ś-ty Józef, będąc cieślą, zrobił stolik z drzewa cyprysowego, a przy pracy tej pomagał Mu Pan Jezus. Stolik ów służył Świętej Rodzinie do domowego użytku przez cały czas zamieszkiwania w Nazaret. Przy nim to odprawiali swoje modlitwy, spożywali posiłek, prowadzili świętobliwe rozmowy, a zapewne upadła nań i niejedna łza ze świętych oczu. Tak uświęcony stolik pierwsi chrześcijanie uważali zawsze jako drogą pamiątkę i przenieśli go do Jerozolimy, umieściwszy tam w domu Zabedeusza ojca ś-go Jana Apostoła. Tutaj pobożne dziewice, wielbicielki Najświętszej Maryi Panny, uprosiły ś-go Łukasza, który biegłym był także w sztuce malarskiej, aby odmalował święte Oblicze Matki Bożej na blacie owego cyprysowego stolika. Ś-ty Łukasz za zezwoleniem Najświętszej Maryi Pan-

ny, rozpoczął malować w tej właśnie komnacie, w której odbyła się Ostatnia Wieczerza, w której Jezus Chrystus ustanowił Przenajświętszy Sakrament i Duch Święty zstąpił na Apostołów, modlących się wspólnie z Najświętszą Maryą. Gdy jednak po długiej pracy nie mógł dość wiernie wykończyć Najświętszego Oblicza — strudzony zasnął, a przebudziwszy się, zobaczył wizerunek zupełnie wykończony. Czyż może więc być dla chrześcijan droższa pamiątka nad ten Cudowny Obraz?

Gdziekolwiek Obraz ten znajdował się, wszędzie przez niego Najświętsza Marya udzielała obficie Swych łask. Cudownem jest i to, że szczęśliwie przetrwał tyle wieków, pomimo, iż wielokrotnie narażony był na niebezpieczeństwo zniszczenia. Najpierw podczas zburzenia Jerozolimy, chociaż, według słów Chrystusa, nie pozostał w tym mieście kamień na kamieniu, Obraz Cudowny został ocalony, gdyż chrześcijanie wywieźli go w góry do miasteczka Pelli. Podczas prześladowań chrześcijan, Obraz przechowywany był w katakumbach i podziemiach, aż dopiero ś-ta Helena, matka cesarza Konstantyna, około 320 r. odnalazła ten drogocenny Skarb i ze złością umieściła Go w pałacowej kaplicy w Konstantynopolu. W tem mieście pozostawał około pięciu wieków, sprowadzając na mieszkańców jego wiele błogosławieństw. Zwyczaj dawania obrazów świętych drogim osobom często bywał w użyciu u dawnych chrześcijan. Taką drogą Cudowny Obraz dostał się na Zamek Bełzki, na Rusi Czerwonej, gdzie przechowywany był przez 579 lat. Władysław Opol-

Błogostawiony Wacz, pustelnik.

(Kopia z obrazu, znajdującego się w jednym z kurytarzy klasztoru Jasnogórskiego).

ski książę Bełzki, otrzymawszy województwo Wieluńskie, przewiózł Obraz do Polski w 1382 r. i z objawienia boskiego umieścił go w kaplicy na Jasnej Górze.

Odtąd rozpoczyna się historia klasztoru Jasnogórskiego. Dla strzeżenia świętego Obrazu tenże Władysław książę Opolski sprowadził z Węgier zakon pustelników Świętego Pawła, oddał im kaplicę i Obraz, założył klasztor i złożył fundusz na jego utrzymanie.

Początkowo klasztor i kościół były znacznie mniejsze, dzięki jednak hojnym ofiarom królów i magnatów, prędko przychodziły do coraz świetniejszego stanu. Już Władysław Jagiełło, przyjąwszy chrzest ś-ty i dowiedziawszy się o Cudownym Obrazie, nie tylko potwierdził przywileje nadane przez Władysława Opolskiego, lecz je nawet powiększył.

Rok 1430 smutnie się zaznaczył w historii Jasnogórskiego klasztoru, stał się jednak powodem jeszcze większej sławy Cudownego Obrazu. Hussyci napadają na Jasną-Górę, rabują klasztor i świętokradzką dłonią poważyli się nawet zabrać Cudowny Obraz! Gdy jednak dojechali do miejsca, na którem obecnie stoi kościół ś-tej Barbary, wóz ze złożonym na nim Obrazem zatrzymał się i żadnym sposobem ruszyć się nie dał. Wtedy Hussyci, rzucając Obraz na ziemię, rozbijają Go na trzy części. Jeden z żołnierzy, widząc, że Święte Twarze pozostały nienaruszone, ciał dwa razy szablą w Oblicze Matki Boskiej, a gdy jeszcze trzeci raz się zamierzył, ręka mu zdrętwiała i padł martwy na ziemię. Paulini zabrali

szczątki Obrazu, obmyli je wodą z cudownie wytrysłego wtedy źródła i zawieźli do Krakowa, aby przedstawić królowi i stanom. Król Jagiełło wezwał najbieglejszych malarzy z kraju i zagranicy i polecił im naprawienie Obrazu. Gdy ten sklejonym został, starali się zamalować rysy na twarzy od cięcia pałasza powstałe, lecz żadnemi farbami dokonać tego nie mogli. Widząc w tem wolę Boga, król kazał Obraz w takim stanie odprowadzić na Jasną-Górę. Wspaniały to musiał być pochód wielu tysięcy ludzi, odprowadzających Najukochańszą swą Matkę do Jej Jasnogórskiej Siedziby. Odtąd sława Cudownego Obrazu rozeszła się po całym kraju i zaczęła sprowadzać coraz liczniejsze pielgrzymki, składające hołd Królowej Niebios w Częstochowskim Obrazie.

Zygmunt III, mając na myśli zabezpieczenie skarbów klasztornych, a także chcąc utworzyć punkt warowny od strony zachodniej, polecił otoczyć klasztor murem, co uskutecznionem zostało w 1624 r. W późniejszych czasach obmurowanie to było rozszerzone i nowymi bastyonami wzmocnione. Zygmunt III, król polski, i synowie jego Władysław IV i Jan Kazimierz zawsze szczególniejszą troskliwość okazywali klasztorowi Jasnogórskiemu, odwiedzając go, składając dary i ustanawiając przywileje. Władysław IV, odjeżdżając z Jasnej Góry w 1633 r. temi słowy pożegnał OO. Paulinów: „Wiedźcie, Ojcowie moi, iż lubo nagle sprawy Państwa i grożące krajowi niebezpieczeństwa wywołują mię stąd, nigdy się jednak od tej mojej Opiekunki Świętej nie oddalam. W Warszawie i w Krakowie czyli też w obozach

Święty Andrzej Zoerard.

(Kopia z obrazu, znajdującego się w jednym z kurytarzy klasztoru Jasnogórskiego).

przebywam, zawsze tu do Niej myślą i sercem się obracam, i przed tym najcudowniejszym Obrazem, wspólnie z wami w modłach i litaniiach się korzę, błagając o przyczynienie się Jej za nami do Boga. Gdziekolwiek będę się znajdował, tu zawsze obecnym być nie przestanę“.

W 1644 r. rozszerzono kaplicę Matki Boskiej z fundacyi Łubieńskich. .

W 1650 r. sprawiono hebanowy ołtarz do kaplicy z fundacyi Ossolińskich, a także wybudowano zakrystyę.

W 1654 r. spłonęła drewniana wieża, lecz ją prędko odbudowano i szkody wyrządzone pożarem naprawiono.

Aliści w 1655 r. jeszcze większe nieszczęście spada na Jasną Górę. Karol Gustaw, król szwedzki, zawładnąwszy całą prawie Polską, postanowił zdobyć i Jasną Górę. Pomimo jednak ogromnej siły nieprzyjacielskiej i nielicznej załogi na Jasnej Górze, Opieka Najświętszej Panny i męstwo ówczesnego przeora księdza Kordeckiego sprawiły, że Szwedzi, nie zdobywszy Jasnej Góry, ze wstydem cofnąć się musieli. Podczas oblężenia Cudowny Obraz złożony był w zamku hrabiego Andrzeja Cellary w Lublińcu, poczem zaraz sprowadzony na Jasną Górę.

Papież Klemens X, będąc nuncyuszem przy dworze króla Jana Kazimierza, odprawiał swoje primicye przed Cudownym Obrazem Matki Boskiej w 1657 roku.

W 1658 r. z polecenia króla Jana Kazimierza

wzmocniono obmurowanie twierdzy, by zabezpieczyć ją od nowego napadu.

Rok 1670 pamiętnym jest z powodu odbytego tutaj ślubu króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego z księżniczką Eleonorą. Na tę uroczystość wybudowano wspaniały refektarz.

W 1682 r. Jasna Góra święciła trzechsetną rocznicę sprowadzenia Cudownego Obrazu. W tym właśnie czasie sprowadzono z Rzymu wiele świętych relikwii.

Król Jan Sobieski niejednokrotnie odwiedzał Jasną Górę i składał bogate dary; gdy i w 1683 r., śpiesząc na odsiecz Wiedniowi, zatrzymał się na Jasnej Górze, Ojcowie Paulini, błogosławiąc królowi na wojnę, wręczyli szablę oprawną w bogatą rękojeść. Król odjął drogą rękojeść i zwrócił ją przeorowi, mówiąc, iż na wojnę tylko żelazo mu potrzebne.

Dzień 16 lipca 1690 r. strasznym był dla Jasnej Góry. Pożar wszczęty z niewiadomej przyczyny strawił cały prawie klasztor. Pozostała tylko cudownym sposobem kaplica Matki Boskiej, zakrystya i niewielka część zabudowań. Obraz Cudowny wyniesiony został do kościoła Świętej Barbary. Dzięki hojnym ofiarom w pięć lat po pożarze kaplica i kościół zostały odbudowane i odnowione.

W latach 1702 — 1709 Szwedzi za Karola XII znów kilkakrotnie napadali na klasztor, zawsze jednak bezskutecznie.

W 1710 r. znów wybuchł pożar na Jasnej Górze. Gdy, z powodu silnego wiatru, wszelki ratunek zdawał się niemożliwym i wszyscy poczęli się modlić,

Kościół, niegdyś zakonu Maryawitek, dziś gimnazyalny.
(Patrz stronica 126.)

prosząc opieki Maryi, wichur ustał i ogień stłumiono. Spłonęła głównie biblioteka, lecz wkrótce potem odbudowaną i ozdobioną została. Rok 1717 był nadzwyczaj uroczystym i pełnym tryumfu dla Jasnej Góry. Papież Klemens XI, przeświadczony o wielu cudach za przyczyną Matki Boskiej w Częstochowskim Obrazie, postanowił koronację tegoż i w tym celu nadesłał z Rzymu dwie złote korony. Koronacyi dopełnił ksiądz Krzysztof Szembek, biskup chełmski tegoż roku w dniu 8 września przy napływie około 150,000 ludzi z kraju, Szlązka, Węgier i Morawii.

W następnych kilkudziesięciu latach wielu zamężnych ludzi przyczyniło się do upiększenia klasztoru i kościoła i do wzmocnienia twierdzy Jasnogórskiej. Sprawiono organy do kaplicy Matki Boskiej i do kościoła, wzniesiono wielki ołtarz, bramę Lubomirskich, kaplicę Matki Boskiej Kodeńskiej, wymarmoryzowano wielki kościół i t. p.

Twierdza Jasnogórska pozostawała pod kierunkiem przełożonego klasztoru, aż dopiero 7 września 1783 r. król Stanisław August przysłał dowódcę wojskowego i ten objął jej zarząd. Nie wyszło to jednak na dobre klasztorowi, jak to niżej zobaczymy. W 1793 r. prusacy, pod dowództwem pułkownika Wartenberga oblegli Jasną Górę, a dowódca twierdzy Wierzbowski podpisał kapitulację i opuścił twierdzę, którą zaraz zajęli Prusacy i pozostawali w niej do 1806 r., wtedy bowiem zmuszeni byli ustąpić przed przybyłym tutaj wojskiem polskim i francuskim. Wkrótce potem ustanowionem zostało Księstwo Warszawskie, a ponieważ skarb był bardzo

biedny, w 1810 r. wydano ze skarbca jasnogórskiego wiele złota i srebra dla zasilenia mennicy warszawskiej.

W r. 1809 oblegają twierdzę wojska austriackie, lecz kapitan twierdzy Kajetan Stuart, major wojska księstwa Warszawskiego dzielnie ich odparł.

W dniu 8 kwietnia 1813 r. twierdza oddaną została przez kapitulację wojskom rosyjskim pod dowództwem generała Sackena. Od tej pory Jasna Góra jako twierdza istnieć przestała.

W 1817 r. obchodzono nadzwyczaj uroczyste setną rocznicę Koronacyi Cudownego Obrazu. Jak licznem było zebranie wiernych, przybyłych na tę uroczystość, możemy wnioskować z ogromnej liczby 123,400 osób przystępujących w tym czasie do Stołu Pańskiego na Jasnej Górze.

Dnia 1 marca 1818 r. zerwała się gwałtowna burza, uderzenia kilku piorunów wzniciły pożar, lecz straty nie były zbyt wielkie.

Z otwarciem kolei Wiedeńskiej w 1846 r. i liczba odwiedzających Jasną Górę zaczęła się powiększać. Około tego też czasu zaczęto naprawiać rozsypujące się mury wałowe i klasztorne.

W 1859 r. wzniesiono pomnik Kordeckiemu.

Wreszcie niedawno, bo 15 sierpnia 1900 r. nowa klęska nawiedziła klasztor — pożar wieży kościelnej. Ten piękny zabytek budownictwa runął strawiony ogniem, i dzisiaj właśnie jesteśmy świadkami nowo-wznoszonej wieżycy.

Niedawno utworzono muzeum ubiorów kościelnych, składając do niego stare, niezdatne do użycia

Nowe obmurowanie klasztorne.

(Patrz stronica 122).

ubioiry i materye. Muzeum to mieści się w sali pod wieżą. Panie nasze, interesujące się robótkami ręcznymi, mogą znaleźć tutaj dowody pracowitości i zręczności naszych prababek, a także obfity materiał do studyów.

Zatwierdzony przez Władzę etat dla Jasnogórskiego klasztoru obejmuje liczbę 24 zakonników wraz z klerykami. Dzisiaj klasztor liczy szesnastu Ojców Paulinów, trzech kleryków w Seminarjum Duchownem we Włocławka i dwóch braciszków w Nowicyacie.

Nowe prace budowlane na Jasnej-Górze.

Budująca się obecnie wieża ma być nkończoną w 1905 r. Kształtem podobną będzie do dawnej, w szczegółach tylko doskonalsza. Wiązania zamiast drewnianych będą żelazne. Plan budowy sporządzony był przez p. Stefana Szyllera, budowniczego z Warszawy, roboty zaś prowadzone są pod kierunkiem inżyniera p. Kotowskiego.

Po ukończeniu wieży zamierzono przystąpić do rozszerzenia kaplicy Matki Boskiej tym sposobem, że łączące się z kaplicą krużganki, Janitoryum zwane, mają być zamienione na przedłużenie kaplicy.

Przed wałami klasztornymi ma stanąć 14 stacyi Męki Pańskiej. Nasypy pod nie już zaczęto wznosić. Rysunki i modele, wykonane przez rzeźbiarza Piusa Wielońskiego, zatwierdzone zostały przez Władzę duchowną i cywilną. Figury będą odlane z bronzu,

choć więc staną bez przykrycia, mogą być wiekopomną pamiątką pobożnej naszej ofiarności.

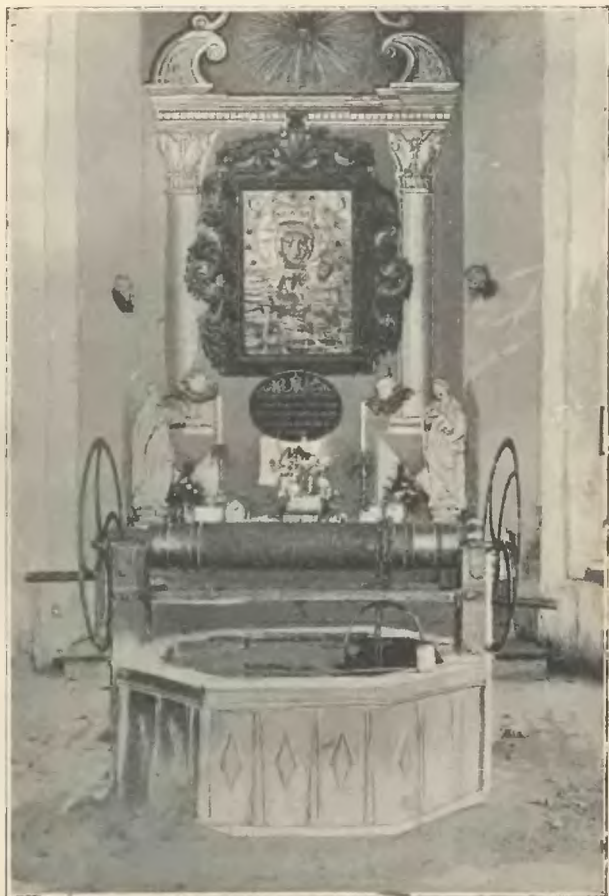
Jeszcze wiele innych robót budowlanych prowadzi się w obrębie klasztoru. Od strony zachodniej i południowej wybudowano nowy niski mur. *) Wyporządkowano piwnice pod wałami. Zaprowadzono kanalizacye i wodociągi. Odnowiono budynki mieszkalne. Założono bruki na dziedzińcu. Przebudowano most w bramach wejściowych, i t. p.

Kościół Ś-tej Barbary.

(Patrz stronica 79).

Historya Kościoła Ś-tej Barbary łączy się z historyą Jasnogórskiego klasztoru. W tem miejscu bowiem gdzie obecnie stoi Kościół Ś-tej Barbary, zatrzymał się wóz z Cudownym Obrazem, gdy takowy w 1430 r. chcieli Hussyci uwięzić; a gdy nie było w pobliżu wody do obmycia zbezczeszczonego obrazu, wytrysło cudownie źródło. Źródło to jest obecnie studnią w obmurowaniu nakształt kaplicy, słynie z cudownej swej wody, mającej własność uleczenia chorób oczu. **) Pierwotnie kościół ten należał do O. Paulinów. W 1642 r. wybudowali oni tutaj klasztor, w którym mieścił się nowicyat. Cudowny Obraz znalazł tutaj schronienie w 1690 r. podczas pożaru klasztoru.

*) Patrz stron. 119. **) Patrz stron. 123.

Studnia Świętej Barbary.

(Patrz str. 122).

Kościół Ś-go Zygmunta.

(patrz stronica 127).

Kościół Ś-go Zygmunta jest bardzo dawny. Już Kazimierz Jagiellończyk w 1474 r. aktem wydanym 12 grudnia polecił ówczesnemu proboszczowi Piotrowi z Chorzenic rezygnować z probostwa i oddać kościół OO. Paulinom, i ci od tej pory utrzymywali tutaj probostwo, wybudowali klasztor i pomieścili w nim swoich weteranów. Obecnie kościół ten stanowi osobną parafię 40,000 wiernych liczącą. Mały ten kościółek nie posiada zbyt wielu pamiątek. Między innemi zauważyć można obraz Ś-go Stanisława, podobny do znajdującego się na Skałce w Krakowie i Portret X. Augustyna Kordeckiego. Ponieważ ta liczna parafia potrzebuje obszerniejszej świątyni, więc przed paru laty rozpoczęto budowę nowego kościoła pod wezwaniem „Świętej Rodziny“ *). Kościół ten obszarem swym w kraju nie będzie miał równego sobie.

Kościół Ś-go Rocha.

Kościół Ś-go Rocha, przy szosie Wieluńskiej leżący, należy do parafii Ś-ej Barbary. Przy nim znajduje się parafialny cmentarz, upiększony wieloma nagrobkami. Skromny ten kościółek fundował pobożny Goldonowski w 1642, a konsekracji dopełnił Mikołaj Oborski, biskup krakowski w 1680 r. Ma on wiele nadanych przywilejów, udzielających zupełne odpusty, a mianowicie:

*) Patrz str. 131.

1) W dzień ŚŚ. Fabiana i Sebastjana Męczenników, 20 stycznia.

2) W dzień Ś-go Celestyna Papieża, 19 maja.

3) W dzień Ś-go Rocha, 16 sierpnia, i następnie przez całą oktawę.

4) W niedzielę po ś-tym Rochu, jako w dzień poświęcenia kościoła.

5) W dzień Ś-go Łukasza, 18 października.

6) W dzień ŚŚ. Kryspina i Kryspiniana, 25 października.

7) Kto w jakiegokolwiek porze roku będzie odwiedzał ten kościół przez 8 dni, modląc się i przynajmniej jeden raz przystąpi do Komunii ś-tej, uzyska zupełny odpust.

W kościele Ś-go Rocha znajduje się cech malarzy, 18 października zatem, jako w dniu patrona, odprawia się tutaj solenne nabożeństwo, przy licznych zgromadzeniu adeptów tej sztuki.

Kościół Maryawitek.

(Patrz stronica 115).

Małeńki kościółek poklasztorny zakonu panien Maryawitek znajduje się w drugiej Alei. Wybudowany on został ze składek, jakie zbierała po całym kraju przełożona Zakonu — Paulina Jelec. W 1865 r. zakon zniesiono. W głównym ołtarzu kościółka znajduje się Obraz Najświętszej Maryi Panny — pędzla Hadziewicza, w bocznych zaś — Piotra i Pawła — pędzla Kaniewskiego i Przemienienie Pańskie

Kościół parafialny pod wezwaniem Świętego Zygmunta w Częstochowie.
(Patrz stronica 125).

pędzła Suchodolskiego. W gmachu poklasztornym mieści się obecnie gimnazjum męskie. Miły ten kościółek przeznaczony dla uczniów, dostępny był dla wszystkich, od paru lat jednak został zamknięty.

Żywot Ś-go Pawła Pustelnika.

Zakon Ojców Paulinów za patrona swego uważa Ś-go Pawła.

Na początku czwartego wieku podczas prześladowań chrześcijan, Ś-ty Paweł rozdał swój majątek, udał się na pustynię i tam zamieszkał w grocie. Ubranie robił sobie z liści palmowych, a kruk przynosił mu codzienie po pół bochenka chleba. Ś-ty Antoni, także pustelnik, przyszedł z Objawienia Boskiego, aby odwiedzić Ś-go Pawła. Tego dnia kruk przyniósł całą bułkę chleba. Ś-ty Paweł starzec wkrótce umarł. Nie mając żadnego narzędzia, Ś-ty Antoni nie mógł wykopać grobu, a nie chciał zostawić ciała niepogrzebanego. Gdy stoi w tem strapieniu, przybiegają dwa lwy i łapami wykopują głęboką jamę, w której Ś-ty Antoni chowa ciało zmarłego. Darowaną sobie przez Ś-go Pawła suknię z liści palmowych w takiej miał cenie Ś-ty Antoni, że używał jej tylko dwa razy do roku, podczas najwięcej uroczystych świąt.

Wyobrażenie drzewa palmowego, kruka z bochenkiem chleba w dziobie i dwa lwy widzimy w wielu miejscach Jasnogórskiego klasztoru: — jest to bowiem godło pustelników Ś-go Pawła.

Częstochowa.

Historia powstania Częstochowy ginie w zamierzchłej przeszłości. Historycy wspominają o niej dopiero w 1377 r., gdy wraz z ziemią Wieluńską i Starostwem Olsztyńskim dostała się w dziedzictwo Władysławowi księciu Opolskiemu. Sprowadzenie Cudownego Obrazu na Jasną Górę przyczyniło się do podniesienia Częstochowy. Długo ona jednak pozostawała małym miasteczkiem. Część miasta w pobliżu klasztoru nazywa się Częstochówką. Stara Częstochowa rozłożyła się około kościoła Ś-go Zygmunta, tworząc dwa rynki i małe uliczki. Stara Częstochowa łączy się z Jasną Górą długimi pięknymi Alejami, założonemi w 1824 r. przez burmistrza Gąsiorowskiego na wniosek komisarza Województwa kaliskiego — Radoszewskiego. Miasto położone na lewym brzegu Warty, na glebie piaszczystej należało do województwa krakowskiego, obecnie jest miastem powiatowem w Piotrkowskiej gubernii.

Dzisiaj Częstochowa liczy około 80,000 ludności. Kościołów ma pięć: Jasnogórski, Ś-go Zygmunta — parafialny, Ś-tej Barbary — parafialny, Ś-go Rocha — na cmentarzu grzebalnym, Maryawitek — poklasztorny w gmachu gimnazjum w III Alei, i szósty — obecnie budujący się kościół „Świętej Rodziny,” ma być największym w Królestwie Polskiem.

Wiele fabryk w mieście i okolicy dają środki do życia tysiącom ludzi.

Gimnazjum męskie filologiczne rządowe, szkoła

KOŚCIOŁ

pod wezwaniem Ś.
Rodziny
w Częstochowie.

Projekt nowego kościoła parafialnego w Częstochowie.

handlowa p. Meyera, pensye żeńskie i wiele innych zakładów naukowych kształcą liczny zastęp młodzieży.

W 1901 r. ksiądz Józef Adamczyk założył miesięcznik religijny p. t. „Dzwonek Częstochowski“. Pismo to, poświęcone Czci Najświętszej Maryi Panny, wzniosłą swą działalnością pozyskało ogólne uznanie, błogosławieństwo Ojca Świętego, Biskupów i Duchowieństwa, oraz odznaczone zostało medalem złotym na międzynarodowym kongresie Maryjskim we Fryburgu.

Miejscowy artysta-rzeźbiarz p. Proszowski otworzył w 1902 r. we własnym domu Wystawę Sztuk Pięknych. Salon ten oprócz ogólnego artystycznego znaczenia ułatwia artystom zawiązywanie stosunków z nabywcami. Wiele pięknych obrazów treści religijnej i ogólnej umieszczono w dwóch salach, specjalnie na ten cel przerobionych.

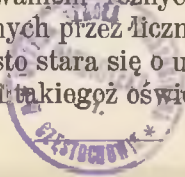
Zwiedzając Częstochowę, zwrócić należy uwagę na Ratusz, w którym mieści się obecnie Magistrat.

Naprost ratusza wznosi się cerkiew prawosławna, zbudowana na miejscu kościoła Ś-go Jakuba, po rozebraniu tego kościoła.

Kolej Warszawsko - Wiedeńska, przecinająca miasto i kolej Herbska, łącząca Częstochowę z Zagranicą, sprzyjają rozwojowi handlu i przemysłu.

Wiele osób znajduje środki utrzymania, zajmując się przygotowywaniem różnych przedmiotów religijnych, nabywanych przez liczne rzesze pątników.

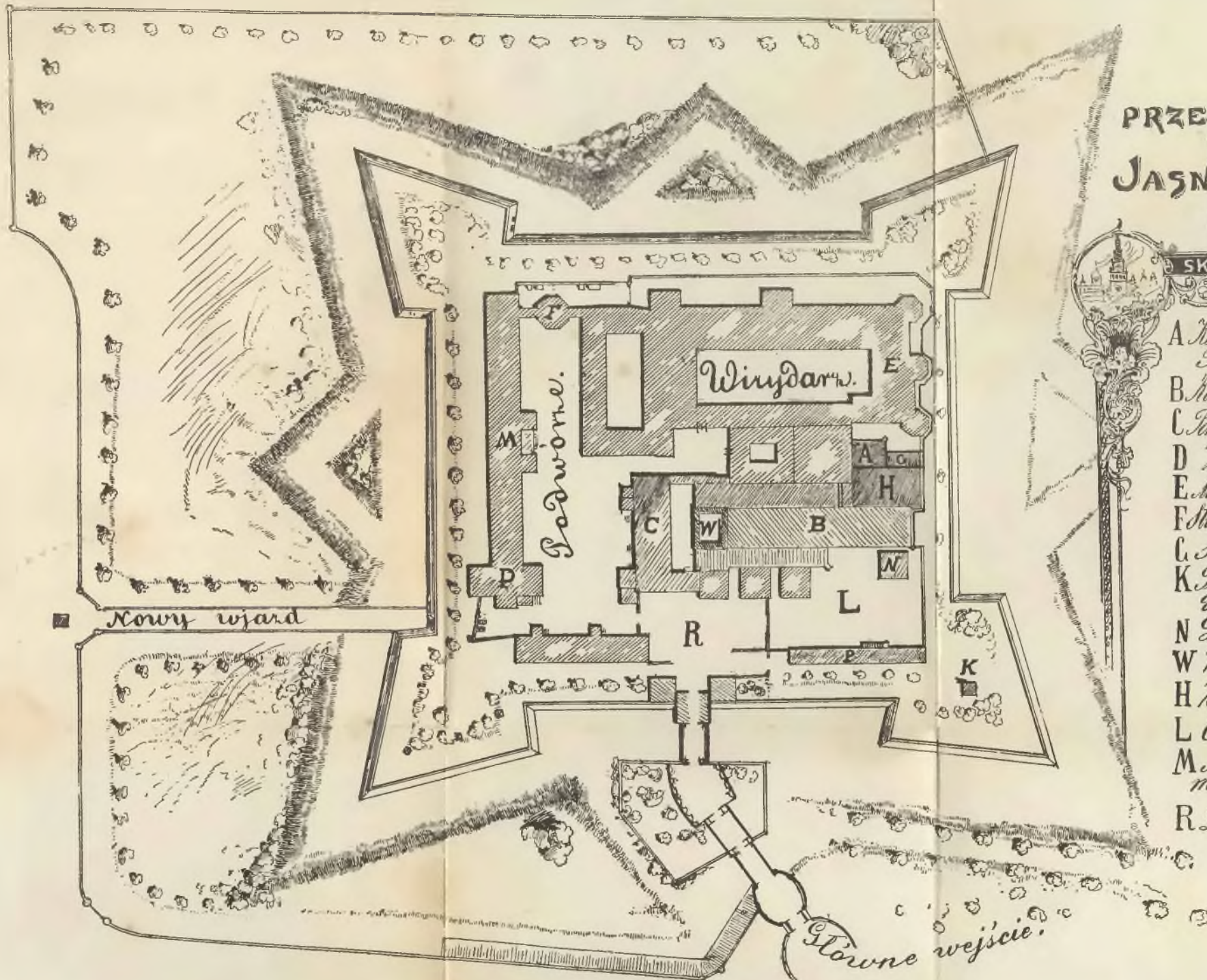
Obecnie miasto stara się o urządzenie tramwajów elektrycznych i takiegoż oświetlenia.

PRZEWODNIK -PO- JASNEJ GÓRZE.

SKOROWIDZ

- A Kaplica Matki Boskiej.
- B Kościół wielki.
- C Zakochrowskie.
- D Kuchnia.
- E Mieszkania księży.
- F Stajnia z roku 1655.
- G Skarbiec.
- K Pomnik ks. Kordeckiego.
- N Drwonnica.
- W Wieża.
- H Zakrystya.
- L Cementarz.
- M Mieszkania muzykantów.
- R Driedziwnie.

„Dzwonek Częstochowski”

pismo miesięczne illustrowane

(12 dużych tomów rocznie)

POD REDAKCYĄ

ks. Józefa Adamczyka.

Prenumerata wynosi w Częstochowie,
kwartalnie 75 kop., a przesyłką pocztową do wszystkich miejscowości
Państwa 1 rubla.

**Co rok wspaniałe premium
darmo**

Adres: Redakcyja „Dzwonka Częstochowskiego“,
w Częstochowie pod Jasną-Górą.

Obrazy historyczne w Sali Rycerskiej na Jasnej-Górze.

Piękne album z 9 kolorowymi ilustracyami—opisał ksiądz Józef Adamczyk.

W oprawie ozdobnej (cena zniżona) 1 rs. — kop.

Kartonowane. — " 70 "

bez oprawy. — " 60 "

Za przesyłkę albumu pocztą dopłaca się 20 kop.

WIZERUNKI DOSTOJNIKÓW DUCHOWNYCH w Sali Rycerskiej na Jasnej-Górze.

21 portretów z życiorysami—objaśnił i wydał ksiądz Józef Adamczyk.

Cena 70 kop.

Dla prenumeratorów „Dzwonka Częstochowskiego” 50 kop.

Piękny, kolorowy obraz

przedstawiający ołtarz z cudownym obrazem Matki Bożkiej w kaplicy Jasnogórskiej (premium „Dzwonka Częstochowskiego” za rok 1902).

Cena 60 kop.

Duży, piękny portret

Obroncy Jasnej-Góry od Szwedów ksiądz **Augustyna Kordeckiego** — ozdobiony ilustracyami wybitnych chwil z dziejów klasztoru Jasnogórskiego. (Premium „Dzwonka Częstochowskiego” za rok 1903).

Cena 50 kop.

Nabywający obydwa te obrazy razem, kosztów przesyłki nie ponoszą.

Kupujący w większej ilości otrzymają je znacznie taniej.

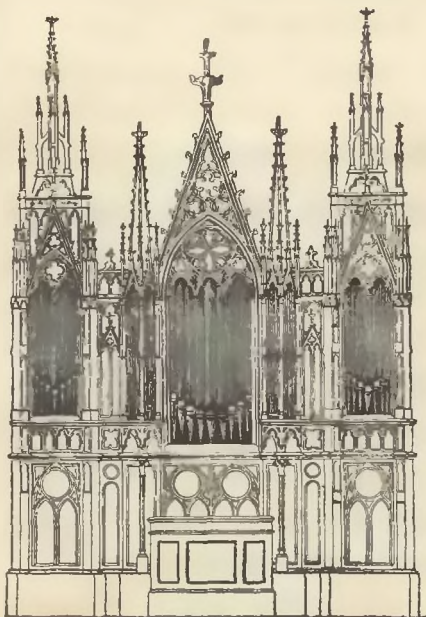
**Skład materiałów aptecznych
KOSMETYKÓW i FARB**
prowizora farmacyi

BRONISŁAWA ZAREMBY

w Częstochowie, Aleja II, dom p. Bessera.

Egzystuje od r. 1854.

Fabryka Organów

A. Blomberg

Warszawa Leszno, № 65.

Poleca organy stożkowe i pneumatyczne od najmniejszych do największych.

Ceny przystępne.

Egzystująca od roku 1884

FABRYKA WYROBÓW METALOWYCH I ROBÓT
BUDOWLANO-BLACHARSKICH

Bolesława Golańskiego

w Warszawie
ulica Oboźna № 4.

Telefonu № 1747.

Wykonywa roboty dachowe, krycie kościołów i wież,
posiada na składzie doskonałą dachówkę
dąbeltowo felcowaną

najlepsze i najtańsze pokrycie kościołów

Posiada znacznie rozwinięty oddział ornamentów i figur metalowych. Dobrocią wykonania i przystępnymi cenami firma zjednała sobie obszerną i poważną klientelę nie tylko w Warszawie lecz i we wszystkich stronach kraju.

Obecnie są wykonywane poważniejsze roboty:

Katedra Płocka, Wieża Jasno-Górska, Kościół w Postawach
Wileńskiej gub. i wiele innych.

Proszę żądać cenników gratis i franco.

HOTEL ANGIELSKI

jedyny pierwszorzędny w Częstochowie
w bliskości Dworca Kolejowego

posiada numerów 40 od Rs. 1 do Rs. 3
z usługą, pościelą i oświetleniem elektrycznem.

Telefon. — Restauracyja. — Salon balowy. —
Oranżerja miejscowa dostarcza kwiatów dekoracyjnych. Karety i powozy na miejscu zamawiać można.

SKŁAD WYROBÓW TABACZNYCH

F. Wilczyński

w Częstochowie

Aleja II-ga №. 45 wprost Teatru
poleca:

Cygara, Tytunie i Papierosy

z najcelniejszych fabryk krajowych i ruskich

oraz GILZY

własnej firmy z najlepszej bibułki francuskiej

„Les dernieres Cartouches” z wcią Hawanna.

Rok założenia 1874.

M. Wolski i S^{ka}

Fabryka Maszyn rolniczych

i Odlewnia Żelaza

w Lublinie

Filie: w Hrubieszowie i Zamościu
gub. Lubelskiej.

SPECYALNOŚĆ:

**Kieraty, młocarnie
i sieczkarnie**

**ZAKŁAD FRYZJERSKI
I SKLEP GALANTERYJNY
Romana Prokopowicza**

HOTEL KALISKI
w Częstochowie I Aleja.

**PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
„TOPÓR”**

**M. Kozłowski, P. Chochół, F. Ebert, A. Sławeta
w CZĘSTOCHOWIE**

Krakowska ulica № 40.

Adres dla depesz: **„TOPOR CZĘSTOCHOWA”**

6-cio klasowa Pensja Żeńska z klasą wstępną i pensjonatem

Kazimierzy Garbalskiej

w CZĘSTOCHOWIE

przy ulicy Teatralnej № 9.

**Browar parowy „BÓR”
Jana Gawlikowskiego**

w Częstochowie.

SKŁAD
Fortepianów i Pianin
T. POROS
w Częstochowie.

Sprzedaż na raty i wynajem.

CUKIERNIA
B. Rudzkiego
dawniej M. Rudzki
w Częstochowie.

Poleca się
łaskawym względom
Szanownej
Publiczności.

Skład artykułów fotograficznych
J. & W. Kasprzycki

Nowy-Świat Nr. 45
w WARSZAWIE.

Poleca: Najnowsze aparaty fotograficzne,
przybory, klisze, papiery, chemikalja i t. p.

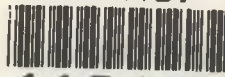
Wykonywa: wszystkie roboty dla pp.
Amatorów.

2.100
Nr 849009

KSIEGARNIA

BG WSP

118445

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Wyższej Szkoły Pedagogicznej
w Częstochowie

118 44|5*